

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE

UDVIKLINGEN MELLEM 2002 OG 2008

09:05

BRIAN LARSEN
JAN HØGELUND

09:05

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE

UDVIKLINGEN MELLEM 2002 OG 2008

BRIAN LARSEN
JAN HØGELUND

KØBENHAVN 2009
SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE. UDVIKLINGEN MELLEM 2002 OG 2008

Afdelingsleder: Lisbeth Pedersen

Afdelingen for beskæftigelse og integration

Undersøgelsens følgegruppe:

Camilla Behrend, Arbejdsmarkedsstyrelsen

Lene Maj Pedersen, Center for Ligebehandling af Handicappede

Lise Pontoppidan, Arbejdsmarkedsstyrelsen

Christian Sølyst, Landsorganisationen i Danmark

Henning Gade, Dansk Arbejdsgiverforening

Brian Siggaard, Kommunernes Landsforening

Karen Il Wol Knudsen, Danske Handicaporganisationer

Inger Madsen, Danske Handicaporganisationer

Leif Scherrebeck, Specialfunktionen job og handicap

Irene Hjortshøj, Landsforeningen SIND

Kaar Vind Jensen, Velfærdsministeriet

ISSN: 1396-1810

ISBN: 978-87-7487-927-5

Layout: Hedda Bank

Oplag: 600

Tryk: Schultz Grafisk A/S

© 2009 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

Tlf. 3348 0800

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's

publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

	FORORD	5
	RESUMÉ	7
1	SAMMENFATNING	9
	Indledning	9
	Hvad er et handicap?	10
	Rapportens data	11
	Rapportens resultater	11
	Diskussion og perspektivering	15
2	OM UNDERSØGELSEN	21
	Baggrund	21
	Rapportens opbygning	22
	Hvad er et handicap?	23
	Faktorer, der påvirker handicappedes beskæftigelse	24
	Data	28

3	HELBRED OG HANDICAP	31
	Personer med handicap	31
	Dominerende handicap	33
	Opsummering	35
4	BESKÆFTIGELSE	37
	Den samlede beskæftigelse	38
	Beskæftigelsesudviklingen for deltagere i handicapundersøgelsen fra 2002	43
	Opsummering	47
5	BESKÆFTIGELSE PÅ SÆRLIGE VILKÅR OG HJÆLPEMIDLER	49
	Hjælpemidler og støtteforanstaltninger	51
	Arbejdsevne	55
	Opsummering	57
6	VIDEN, ARBEJDSGIVERS INDSATS OG HOLDNINGER	59
	Handicappedes viden om støtteordninger	60
	Arbejdsgiverens indsats	64
	Holdninger til personer med handicap	68
	Hensyn fra arbejdsgiver og kollegaer	73
	Opsummering	75
	BILAG	77
	LITTERATUR	93
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2008	95

FORORD

Denne rapport belyser beskæftigelsesudviklingen for personer med et handicap eller et længerevarende helbredsproblem mellem 2002 og 2008. Herudover undersøges udviklingen mellem 2005 og 2008 i bl.a. handicappedes viden om støtteordninger og lønmodtageres holdninger til personer med handicap. Rapporten belyser således, i hvilket omfang målene i regeringens beskæftigelsesstrategi for personer med handicap er indfriet (Regeringen, 2004).

Undersøgelsen bygger på oplysninger om godt 38.000 personer, som blev interviewet i forbindelse med Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelser i 2002, 2005 og 2008. Herudover bygger undersøgelsen på registeroplysninger.

Arbejdsmarkedsstyrelsen har finansieret undersøgelsen, og den er gennemført af SFI i afdelingen for beskæftigelse og integration. Rapporten er udarbejdet af forskningsassistent Brian Larsen og seniorforsker Jan Høgelund, som også har været projektleder.

Der har været tilknyttet en følgegruppe til undersøgelsen. Følgegruppen har kommenteret et rapportudkast, som også er blevet kommenteret af professor Anders Holm, Sociologisk Institut, Københavns Universitet. Alle takkes for gode og konstruktive kommentarer.

København, marts 2009

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

Regeringen lancerede i december 2004 en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap. Strategiens centrale målsætning var at øge beskæftigelsen for personer med nedsat funktionsevne med 2.000 personer om året indtil udgangen af 2008. For at nå dette mål fokuserer strategien på at øge kendskabet til støtteordninger for personer med handicap, at forbedre muligheden for at kombinere handicap og arbejde og at ændre beskæftigedes holdninger til personer med handicap.

Denne rapport belyser, om målene i regeringens beskæftigelsesstrategi er nået. Rapporten afdækker nærmere bestemt beskæftigelsesudviklingen for personer med et handicap eller et længerevarende helbredsproblem fra 2002 til 2008. Herudover beskrives udviklingen i bl.a. handicappedes kendskab til støtteordninger og lønmodtageres holdninger til personer med handicap i perioden mellem 2005 og 2008.

Samlet set tyder rapportens analyser på, at beskæftigelsesudviklingen for personer med et handicap eller et længerevarende helbredsproblem har været positiv, fra regeringens beskæftigelsesstrategi blev lanceret i vinteren 2004 til vinteren 2007. Fremgangen i beskæftigelsen for personer med handicap, som primært skyldes en signifikant vækst mellem 2006 og 2007, har imidlertid været væsentligt mindre end beskæftigelsesfremgangen blandt personer uden handicap. Desuden tyder rapportens resultater på, at det især er personer med mindre handicap, som

er kommet i beskæftigelse. Rapporten måler ikke effekten af beskæftigelsesstrategien, og den kan derfor ikke give svar på, i hvilken udstrækning det er strategien, der har bidraget til at nå målene.

Rapporten undersøger udviklingen i handicappedes kendskab til forskellige ordninger, som kan fremme beskæftigelsen blandt personer med handicap. Resultaterne tyder på, at personer med et handicap eller et længerevarende helbredsproblem har større kendskab til ordningen med fortrinsadgang i 2008 end i 2005. Ordningen med fortrinsadgang, som giver kvalificerede personer med handicap ret til en jobsamtale, har dog indtil videre haft en begrænset udbredelse, idet kun 0,2 pct. af målgruppen faktisk har benyttet sig af ordningen. Kendskabet til ordningerne med fleksjob, personlig assistent og støtte til hjælpemidler er på samme niveau i 2005 og 2008.

Når det gælder holdninger til personer med handicap tyder rapportens resultater på, at beskæftigedes holdninger til personer med handicap er blevet lidt mere positive fra 2005 til 2008. For eksempel er der i 2008 77 pct., som siger, at de helt sikkert vil arbejde sammen med en person med handicap, selvom det kræver, at de fx hjælper en halv time om dagen. I 2005 var dette tal 71 pct.

Rapporten bygger på interviewoplysninger fra godt 38.000 personer, som blev interviewet i forbindelse med Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelser i 2002, 2005 og 2008, samt registeroplysninger.

SAMMENFATNING

INDLEDNING

Med udsigt til færre personer i den erhvervsaktive alder og faldende ledighed lancerede regeringen i december 2004 en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap. Strategiens centrale målsætning er at øge beskæftigelsen blandt personer med handicap eller nedsat funktionsevne med 2.000 personer om året indtil udgangen af 2008.

Beskæftigelsesstrategien retter sig mod tre overordnede indsatsområder. Formålet med indsatsområderne er:

- at øge kendskabet til støtteordninger for personer med handicap
- at forbedre mulighederne for at kombinere handicap og job
- at ændre beskæftigedes holdninger til handicap og job.

Hensigten med strategien er således, at såvel personer med handicap som deres nuværende eller fremtidige arbejdsgivere bliver bedre orienteret om mulighederne for løntilskud og økonomisk støtte til arbejdspladsindretning og hjælpemidler. At personer med handicap erkender, hvis de har brug for støtte i arbejdslivet. At arbejdsgiverne i højere grad fokuserer på mulighederne for at ansætte personer med handicap, og at kollegerne finder det naturligt at arbejde sammen med personer, der har et handicap.

Det blev i forbindelse med udarbejdelsen af strategien besluttet, at udviklingen i beskæftigelsen og inden for de tre indsatsområder skulle undersøges og afrapporteres i såvel 2006 som i 2009.

Denne rapport er den sidste af de to evalueringsrapporter. I rapporten afdækker vi dels udviklingen i befolkningens helbredssituation, dels udviklingen i beskæftigelsen blandt personer med handicap. Derudover undersøger vi, om vi kan observere en positiv udvikling inden for beskæftigelsesstrategiens tre indsatsområder.

HVAD ER ET HANDICAP?

WHO skelner mellem nedsat funktionsevne og handicap. Hvis en nedsat funktionsevne betyder, at der er ting, man ikke kan gøre, som andre i det omgivende samfund kan, så har man et handicap. Nærmere bestemt defineres et handicap ved samspillet mellem funktionsevnen og funktionsevns direkte eller indirekte betydning for at kunne foretage forskellige aktiviteter. En funktionsnedsættelse opfattes imidlertid kun som et handicap i forhold til en aktivitet, hvis funktionsnedsættelsen påvirker muligheden for at foretage netop denne aktivitet. Ordet handicap bliver derved et relationelt begreb, og i forhold til arbejdsmarkedet kan en funktionsnedsættelse således være et handicap i et erhverv, mens den ikke nødvendigvis er det i et andet. WHO's begreb er derfor ikke anvendeligt i statistiske analyser af arbejdsmarkedsforhold. Man kan dog alternativt definere personer med handicap som alle, der har en funktionsnedsættelse.

I denne undersøgelse benytter vi et mere simpelt handicapbegreb, som også blev anvendt i undersøgelserne i 2002 og 2005. Vi definerer således handicappede som personer, der svarer ja til, at de enten har et længerevarende helbredsproblem eller et handicap. Vi anvender dermed et bredt handicapbegreb, idet kronisk syge og personer med små funktionsnedsættelser inkluderes. I WHO's terminologi vil vores handicapbegreb formentlig også dække over personer med funktionsnedsættelser, der ikke giver anledning til et handicap i forhold til arbejdsmarkedet. Omvendt ved vi fra Larsen et al. (2008), at selv små funktionsnedsættelser eller kronisk sygdom i mange tilfælde kan begrænse personens muligheder på arbejdsmarkedet, og det er derfor vigtigt, at disse hel-

bredsproblemer også inkluderes i handicapbegrebet, når handicappedes tilknytning til arbejdsmarkedet undersøges.

RAPPORTENS DATA

Analysen bygger på data indsamlet i forbindelse med Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelse for 2. kvartal 2002, 4. kvartal 2005 og 1. kvartal 2008. Data for 2002 og 2005 er de samme, som blev anvendt i de to tidligere handicaprapporter, Clausen et al. (2004) og Miiller et al. (2006).

I både 2002 og 2005 udtrak Danmarks Statistik stikprøver med ca. 15.600 personer i alderen 16-64 år. Heraf blev der opnået interview med 10.892 i 2002 og 9.690 personer i 2005. Efter omlægningen af Arbejdskraftundersøgelsen i 2007 blev stikprøven forøget betragteligt, og data for 1. kvartal 2008 bygger således på en stikprøve med ca. 27.400 personer, hvoraf der blev opnået interview med 17.805.

Ud over data fra Arbejdskraftundersøgelsen bygger rapportens analyser på registerdata om beskæftigelse fra Danmarks Statistik og oplysninger om modtagelse af overførselsindkomster fra Arbejdsmarkedsstyrelsens DREAM-register. I rapporten opvægter vi besvarelsene i stikprøverne i 2002, 2005 og 2008 til befolkningspopulationerne i de tre år.

RAPPORTENS RESULTATER

FÆRRE BETEGNER SIG SELV SOM HANDICAPPET

I både 2002 og 2005 vurderede knap 20 pct. af befolkningen i alderen 16-64 år, eller knap 695.000 personer, at de havde et handicap eller et længerevarende helbredsproblem. Når vi i 2008 beder interviewpersonerne tage stilling til samme spørgsmål, er det kun 18,6 pct. af befolkningen mellem 16 og 64 år, eller 660.000 personer, der svarer 'ja' til, at de har et handicap eller et længerevarende helbredsproblem. Dette fald skyldes, at der er færre, som oplyser, at de har et mindre handicap eller helbredsproblem i 2008 end i 2005.

HVORFOR ER DER FÆRRE MED SMÅ HANDICAP?

Det er vanskeligt at forklare, hvorfor der er færre, som rapporterer om små handicap i 2008 end i 2002 og 2005. En mulig forklaring er, at folks vurdering af deres helbred har ændret sig i takt med, at konjunkturerne er blevet bedre: Flere personer med små handicap er kommet i beskæftigelse siden 2005, og når vi interviewer dem i 2008, oplever de måske derfor ikke længere, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Det betyder, at det ikke er den samme gruppe personer, som svarer, at de har et handicap i 2005 og 2008. Når vi sammenligner beskæftigelsen for personer med handicap i 2008 og 2005, er der med andre ord risiko for, at det er beskæftigelsen for to forskellige persongrupper, vi sammenligner. Ud over at sammenligne beskæftigelsen i undersøgelsens surveys fra 2002, 2005 og 2008 har vi derfor undersøgt beskæftigelsesudviklingen mellem 2002 og 2007 for den samme persongruppe – dem som deltog i survey'en i 2002.

17.000 FLERE MED HANDICAP BESKÆFTIGET I 2007

Når vi på grundlag af registeroplysninger fra Danmarks Statistik og Arbejdsmarkedsstyrelsens DREAM-register følger beskæftigelsen blandt personer i alderen 16-52 år, der deltog i handicapundersøgelsen fra 2002, er der ikke nogen signifikante ændringer i handicappedes beskæftigelse fra 2002 til 2006. Derimod er beskæftigelsen blandt personer med handicap steget signifikant fra 2006 til 2007. Beskæftigelsen blandt personer uden handicap er steget signifikant fra 2004 til 2007.

Ser vi på perioden fra regeringens beskæftigelsesstrategi blev lanceret i vinteren 2004 til vinteren 2007, viser det sig, at beskæftigelsesfrekvensen for personer med handicap er steget fra 46,6 til 50,4 pct., hvilket svarer til, at 17.000 flere personer med et handicap er kommet i arbejde. Til sammenligning er beskæftigelsesfrekvensen blandt personer uden handicap steget fra 74,0 pct. i 2004 til 79,0 pct. i 2007. Set i forhold til personer uden handicap er beskæftigelsesfrekvensen blandt personer med handicap vokset signifikant mindre fra 2004 til 2007.

UDVIKLINGEN MÅLT VED SURVEY-OPLYSNINGER

Undersøgelsens survey-data kan belyse beskæftigelsen i 2002, 2005 og 2008 blandt de personer, som i hvert af de tre år svarer, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Når der tages højde for sæsonudsving, er der ikke signifikant forskel på beskæftigelsen i 2002,

2005 og 2008 blandt de tre populationer af personer med handicap. Når vi i modsætning til register-analysen ikke finder en beskæftigelsesvækst mellem 2005 og 2008, så skyldes det formodentlig, at gruppen af personer med handicap har dårligere helbred i 2008 end i 2005. Det forhold, at der er færre personer, som rapporterer om små handicap i 2008 end i 2005, tyder således på, at gruppen af personer med handicap har dårligere helbred i 2008 end i 2005.

Blandt personer, som oplyser, at de ikke har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, var beskæftigelsen uændret mellem 2002 og 2005, mens den steg fra 2005 til 2008. Ser vi på den del af undersøgelsesperioden, fra 2005 til 2008, hvor regeringens beskæftigelsesstrategi har været i kraft, har personer uden handicap haft en beskæftigelsesfremgang, mens dette ikke har været tilfældet for personer med handicap.

MÅLING AF JOB PÅ SÆRLIGE VILKÅR, BEHOV FOR STØTTE OG KENDSKAB TIL STØTTEORDNINGER

Hvis gruppen af personer med et handicap har dårligere helbred i 2008 end i 2005, vil det trække i retning af, at andelen af personer med handicap, som vurderer, at de har behov for støtte i deres arbejde, er større i 2008, end det var tilfældet i 2005. Det vil ligeledes trække i retning af, at en større andel med handicap i 2008 end i 2005 vurderer, at de har bedre kendskab til støtteordninger, og at de i højere grad benytter disse ordninger. Når vi belyser disse emner, har vi derfor også set på udviklingen opgjort i antal personer. Antallet af personer, som fx er ansat på særlige vilkår, undervurderes formodentlig i 2008, fordi antallet af personer med små handicap undervurderes i 2008. I de tilfælde, hvor vi finder en vækst i antallet af personer mellem 2005 og 2008, kan vi derfor gå ud fra, at der reelt er flere personer i 2008 end i 2005.

FLERE BENYTTER LØNTILSKUDSJOB OG HJÆLPEMIDLER

Andelen af personer med handicap, som er ansat på særlige vilkår, steg fra 12,3 pct. i 2005 til 17,9 pct. i 2008, hvilket primært skyldes væksten i fleksjob. Hjælpe midler og støtteforanstaltninger i forbindelse med erhvervsarbejde er ligeledes mere udbredt blandt handicappede i 2008, end det var tilfældet i 2005, hvilket alene skyldes en hyppigere anvendelse blandt handicappede ansat på særlige vilkår. Der er således 12,5 pct., der benytter sig af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger i 2008, mod 9,6

pct. i 2005. Endvidere steg andelen af handicappede uden beskæftigelse, der har behov for hjælpemidler for at kunne arbejde, fra 25,5 pct. i 2005 til 30,3 pct. i 2008.

Som nævnt i forrige afsnit kan væksten i andelen af personer ansat på særlige vilkår og personer med hjælpemidler være overvurderet. At der har været tale om en vækst mellem 2005 og 2008 understøttes imidlertid af, at der også er tale om en vækst målt i antallet af personer, der benytter løntilskud, hjælpemidler og støtteforanstaltninger.

FLERE KENDER ORDNINGEN MED FORTRINSADGANG

Målt i procent af målgruppen er der i 2008 lidt flere, der kender ordningen med fleksjob, og langt flere, der kender ordningen om fortrinsadgang for personer med handicap, end det var tilfældet i 2005, mens kendskabet til ordningen med personlig assistent og økonomisk støtte til arbejdsredskaber er den samme. Fra 2005 til 2008 steg andelen af personer i målgruppen, der kender til ordningen med fortrinsadgang, således fra 4,6 pct. til 10,8 pct. Opgjort som antal personer fra målgruppen er der ligeledes tale om en stigning i kendskabet til ordningen med fortrinsadgang, mens der stort set er det samme antal personer med handicap, der kender til fleksjob-ordningen i 2008 og i 2005.

FLERE ARBEJDER MED STØTTEFORANSTALTNINGER OG HJÆLPEMIDLER

En større andel af handicappede med behov for støtteforanstaltninger har fået tilpasset arbejdsforholdene, fået nedsat arbejdstiden, fået særlige arbejdsopgaver eller fået særligt fleksible arbejdsvilkår i 2008, end det var tilfældet i 2005. Denne udvikling kan delvist skyldes, at gruppen af handicappede har et dårligere helbred i 2008 end i 2005. Målt i antal personer er der i 2008 imidlertid fortsat flere personer med handicap, der har fået iværksat et af de fire arbejdsgivertilbud. Når antallet af personer, der har fået iværksat et arbejdsgivertilbud, er steget, hænger det bl.a. sammen med væksten i antallet af fleksjob fra 2005 til 2008, idet arbejdsgiverne netop forpligter sig til at tage højde for handicappedes nedsatte funktionsevne, når de modtager et løntilskud fra kommunen.

KOLLEGAER ER MINDRE SKEPTISKE OVER FOR PERSONER MED HANDICAP

Blandt beskæftigede er det i 2008 kun 6,8 pct., der siger, at de ikke vil arbejde sammen med en handicappet person, hvis det kræver, at de skal bruge en halv time om dagen på at hjælpe personen, mens det var 12,2

pct. i 2005. Det viser sig imidlertid, at mange af de samme personer i 2008, nemlig 64,6 pct., ville være betænkelige ved at skulle arbejde tæt sammen med en person, der lider af meget store humørsvingninger, fx fordi vedkommende er mani-depressiv. Holdningen til at skulle arbejde sammen med handicappede er generelt lidt mere positiv, hvis man allerede har en handicappet kollega.

FLERE ARBEJDSGIVERE TAGER HENSYN PGA. FLEKSJOBORDNINGEN

59,7 pct. af alle personer med handicap i 2008 mener, at deres arbejdsgiver i høj eller i nogen grad tager hensyn til deres handicap, hvilket er 3,6 pct. flere end i 2005. Opgjort som antal personer er der ligeledes flere handicappede, der mener, at deres arbejdsgiver tager hensyn til deres handicap. Denne udvikling skyldes imidlertid alene, at der har været en vækst i fleksjob-ordningen fra 2005 til 2008. Blandt handicappede, der ikke er ansat i fleksjob, er der derimod ingen stigning i andelen, der mener, at deres arbejdsgiver tager hensyn til deres handicap.

DISKUSSION OG PERSPEKTIVERING

Hovedformålet med denne rapport er at undersøge, hvordan beskæftigelsesudviklingen har været for personer med handicap. Undersøgelsen bygger på survey-data fra Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelser i 2002, 2005 og 2008, hvor vi har stillet nogle tillægsspørgsmål om handicap og længerevarende helbredsproblemer. I forhold til at belyse beskæftigelsesudviklingen for personer med handicap har det vist sig, at der navnlig er to problemer, som det er nødvendigt at tage hånd om.

For det første har det vist sig, at det, når vi måler beskæftigelsesfrekvensen ud fra undersøgelsens survey-data, har betydning, at undersøgelsens data ikke er indsamlet i samme kvartal i de tre år. De ikke-sæsonkorregerede tal viste, at beskæftigelsesfrekvensen for personer med handicap voksede fra 2002 til 2005 og faldt igen fra 2005 til 2008. Selvom vores korrektion for sæsonudsving kun ændrer beskæftigelsesfrekvenserne ganske lidt, så er disse ændringer nok til også at ændre på konklusionen. De sæsonkorregerede tal viser således, at beskæftigelsesfrekvensen ikke er signifikant forskellig i de tre år.

For det andet har det vist sig, at folks vurdering af, om de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, ændrer sig over tid.

Dette er tilsyneladende især et problem, når vi sammenligner 2005 og 2008. Andelen af personer med et længerevarende helbredsproblem eller handicap faldt fra 19,8 pct. i 2005 til 18,6 pct. i 2008, hvilket skyldes, at der er færre personer i 2008 end i 2005, som svarer, at de har et mindre helbredsproblem eller handicap. Dette fald kan fx skyldes, at nogle personer med mindre handicap, som ikke var beskæftiget i 2005, senere er kommet i beskæftigelse, og som følge heraf oplever, at deres helbredsproblemer ikke længere er så alvorlige, og derfor i 2008 svarer, at de ikke har et helbredsproblem eller handicap. Hermed kan der være beskæftigede personer med små handicap, som i 2008 ikke henregnes til gruppen af personer med handicap, hvilket vil reducere beskæftigelsesfrekvensen for personer med handicap i 2008.

Da der ikke eksisterer noget sandt eller objektivt mål for, om en person har et handicap, er det ikke muligt at afgøre, om der er 'for få' med små handicap i 2008 eller 'for mange' med små handicap i 2005. Dette er heller ikke så vigtigt. Det afgørende er, at der formodentlig er forskel på, hvordan folk vurderer deres helbred i de to år, hvilket betyder, at vi kommer til at sammenligne beskæftigelsen for to forskellige grupper af personer.

For at være sikre på, at det er den samme persongruppe, vi sammenligner, har vi taget udgangspunkt i personer, som svarede, at de havde et handicap eller længerevarende helbredsproblem i 2002. For disse personer har vi ved hjælp af registeroplysninger undersøgt beskæftigelsesudviklingen mellem 2002 og 2007. Denne analyse viser, at beskæftigelsesfrekvensen for personer med handicap har været konstant mellem 4. kvartal 2002 og 4. kvartal 2006, men at den er vokset fra 4. kvartal 2006 til 4. kvartal 2007, hvilket kan tilskrives de bedre konjunkturer (faldende ledighed) mellem 2006 og 2007. Sammenlignet med personer uden handicap har personer med handicap haft en dårligere beskæftigelsesudvikling mellem 2002 og 2007, idet personer med handicap i modsætning til personer uden handicap ikke har haft beskæftigelsesfremgang mellem 2004 og 2006.

Ledigheden begyndte at falde fra begyndelsen af 2004, og dette fald fortsatte i 2005, 2006 og 2007 (se figur 2.1 i kapitel 2). Man kan i den forbindelse undre sig over, at beskæftigelsen for personer med handicap tilsyneladende ikke er vokset signifikant fra 2004 til 2006, men kun mellem 2006 og 2007. I perioder med mindre gode konjunkturer, hvor udbuddet af arbejdskraft er større end efterspørgselen, vil ledige personer

med helbredsproblemer og handicap have svært ved at komme i beskæftigelse, fordi arbejdsgiverne kan ansætte lige så kvalificerede personer uden handicap, som må formodes at have en større arbejdsevne og produktivitet. Når efterspørgslen efter arbejdskraft vokser, som det skete fra og med 2004, vil arbejdsgiverne – ifølge denne tankegang – forsat hellere ansætte personer uden handicap, hvis de i øvrigt er lige så kvalificerede som ansøgere med handicap. Denne udvikling vil fortsætte, indtil ledige personer med handicap er lige så kvalificerede som eller mere kvalificerede end de personer uden handicap, som endnu ikke er kommet i arbejde. Denne forklaring stemmer overens med den udvikling, vi har set. Personer med handicap har i første omgang (2004-2006) ikke haft nogen fremgang i beskæftigelsen, fordi der i denne periode har været lige så kvalificerede ledige uden handicap. Fra 2006 har personer med handicap gennemgående været mere kvalificerede end personer uden handicap, og både personer med og uden handicap har derfor oplevet beskæftigelsesfremgang.

Følger vi denne tankegang vil det især være personer med små handicap, som er kommet i beskæftigelse mellem 2006 og 2007, fordi de – alt andet lige – gennemgående er mere kvalificerede end personer med store handicap. Dette stemmer overens med, at andelen af personer med små handicap er faldet fra 2005 til 2008.

Et centralt mål i regeringens beskæftigelsesstrategi fra 2004 er, at beskæftigelsen for personer med handicap skulle vokse med ca. 2.000 personer om året fra primo 2005 til udgangen af 2008 (Regeringen, 2004). Det centrale spørgsmål er derfor, om man har nået dette mål. Rapportens resultater og diskussionen ovenfor viser, at der er stor usikkerhed forbundet med rapportens svar på dette spørgsmål. Vores bedste bud bygger på tallene fra registeranalysen af personer, som i 2002 var 16-52 år, og som oplyste, at de havde et længerevarende helbredsproblem eller handicap. Ud fra denne analyse er det korte svar 'ja'. Den beskæftigelsesmæssige vækst, som har fundet sted siden beskæftigelsesstrategien blev indført (fra november 2004 til november 2007), svarer til, at i alt 17.000 flere personer med handicap, eller i gennemsnit godt 5.500 personer pr. år, er kommet i beskæftigelse. Dette tal er vores bedste bud på beskæftigelsesudviklingen. Denne konklusion skal dog ikke tolkes alt for håndfast på grund af den statistiske usikkerhed, som betyder, at den reelle vækst både kan være større eller mindre. Beskæftigelsesfremgangen

for personer med handicap er imidlertid mindre end fremgangen for personer uden handicap.

Beskæftigelsesfremgangen for personer med handicap kan afspejle, at især personer med små handicap er kommet i beskæftigelse. Når vi ikke fandt nogen beskæftigelsesfremgang ud fra undersøgelsens survey-oplysninger, kan det som nævnt skyldes, at nogle personer med små handicap i 2002 og 2005 er kommet i beskæftigelse i 2008 og derfor oplever, at deres helbredsproblemer ikke længere er så alvorlige, og derfor i 2008 svarer, at de ikke har et handicap. I registeranalysen, som følger de samme personer, vil en sådan udvikling netop resultere i en beskæftigelsesvækst.

Rapporten kan ikke give svar på, om væksten i beskæftigelsen for personer med handicap skyldes den førte handicappolitik. Umiddelbart viser registeranalysen, at væksten skyldes konjunkturerne. Det er imidlertid ikke ensbetydende med, at den førte handicappolitik ikke har bidraget til at øge beskæftigelsen blandt personer med handicap, fordi beskæftigelsen kunne være faldet, hvis man havde ført en anden politik. Dette spørgsmål vender vi tilbage til nedenfor.

For at nå målene i beskæftigelsesstrategien blev der som sagt opstillet tre indsatsområder, som skulle medvirke til at øge kendskabet til støtteordninger til personer med handicap, forbedre mulighederne for at kombinere handicap og arbejde samt ændre holdninger til personer med handicap.

Udviklingen i kendskabet til støtteordninger til personer med handicap belyser vi ved at undersøge handicappedes kendskab til fem ordninger (fleksjob, fortrinsadgang, personlig assistent, isbryder og støtte til hjælpemidler) i 2005 og 2008. Isbryderordningens målgruppe er så lille, at det ikke har været muligt at undersøge kendskabet til ordningen. Kendskabet til ordningen med fortrinsadgang er øget, mens kendskabet til fleksjob, personlig assistent og støtte til hjælpemidler er på samme niveau i 2005 og 2008. Ordningen med fortrinsadgang, som giver kvalificerede personer med handicap ret til en jobsamtale, har indtil videre haft en begrænset udbredelse, idet kun 0,2 pct. af målgruppen har benyttet ordningen.

Udviklingen i forhold til mulighederne for at kombinere handicap og arbejde belyser rapporten ikke direkte. Vi finder, at der har været en vækst både i antallet af personer ansat på særlige vilkår og i antallet af personer, som arbejder med hjælpemidler eller støtteforanstaltninger.

Dette kan tyde på, at personer med handicap har fået nemmere ved at opnå og fastholde beskæftigelse, fordi det må formodes, at en del af disse personer – uden ansættelser på særlige vilkår, hjælpemidler og støtteforanstaltninger – ikke ville være beskæftiget. Det er dog ikke muligt ud fra denne rapport at vurdere, hvor mange af de personer, som er ansat på særlige vilkår, som ville have været beskæftiget, selvom de ikke kunne få løntilskud. Analyserne i rapporten *Handicap og beskæftigelse i 2006* (Larsen et al., 2008) tyder imidlertid på, at personer i fleksjob i mange tilfælde ikke ville være beskæftiget, med mindre de havde haft et fleksjob.

Med hensyn til ændring af holdninger til personer med handicap tyder rapportens tal på, at beskæftigedes holdning til personer med handicap er blevet lidt mere positiv fra 2005 til 2008. For eksempel er der i 2008 77 pct., som siger, at de helt sikkert vil arbejde sammen med en person med handicap, selvom det kræver, at de fx hjælper en halv time om dagen. I 2005 var dette tal 71 pct.

OM UNDERSØGELSEN

BAGGRUND

Med udsigt til færre personer i den erhvervsaktive alder og faldende ledighed lancerede regeringen i december 2004 en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap. Strategiens centrale målsætning var, at beskæftigelsen blandt personer med nedsat funktionsevne skulle øges med 2.000 personer om året indtil udgangen af 2008. For at kunne vurdere, om målsætningen faktisk indfris, blev det i forbindelse med udarbejdelsen af beskæftigelsesstrategien besluttet, at der såvel i 2006 som i 2009 skulle følges op på SFI's undersøgelse om handicappedes tilknytning til arbejdsmarkedet fra 2004 (Clausen m.fl., 2004).

Beskæftigelsesstrategien er bygget op om tre overordnede indsatsområder. Formålet med de tre indsatsområder er:

- at øge kendskabet til støtteordninger til handicappede
- at forbedre mulighederne for at kombinere handicap og arbejde
- at ændre holdninger til personer med handicap.

Såvel personer med handicap som deres nuværende eller fremtidige arbejdsgivere skal således være bedre orienteret om mulighederne for løn-tilskud og økonomisk støtte til arbejdspladsindretning og hjælpemidler. Handicappede skal erkende, hvis de har brug for støtte i arbejdslivet, arbejdsgiverne skal i højere grad fokusere på mulighederne for at ansætte

personer med handicap, og kollegaerne skal finde det naturligt at arbejde sammen med personer, der har et handicap.

Konkret blev der iværksat 12 initiativer inden for de tre indsatsområder (se bilagsoversigt B2.1). Som det vigtigste af de tiltag, der retter sig mod at udbrede kendskabet til de eksisterende støtteordninger, udsendes en pjece med en oversigt over handicapkompenserende støtteordninger til alle vejledere på offentlige institutioner. Befolkningens holdninger til personer med handicap søges bl.a. påvirket gennem oplysning om personer med handicap i en avis, der kan læses på landets biblioteker. Som et eksempel på et tiltag, der forbedrer muligheden for at kombinere handicap og job, blev ordningen med personlig assistent til erhvervsarbejde udvidet i 2007, således at den ud over personer med fysiske funktionsnedsættelser også kan benyttes af personer med psykiske funktionsnedsættelser.

RAPPORTENS OPBYGNING

I denne rapport beskæftiger vi os med tre områder, der vedrører beskæftigelsesindsatsen over for personer med handicap. Kapitel 3 omhandler befolkningens helbredssituation. Vi undersøger her, hvor stor en andel af befolkningen, der har et handicap eller et længerevarende helbredsproblem, hvilke handicap der er tale om, og hvilke faktorer der har betydning for, om man har et handicap. I kapitel 4 belyser vi udviklingen i handicappedes beskæftigelse mellem 2002 og 2008. I kapitel 5 behandler vi beskæftigelse på særlige vilkår, mens beskæftigelsesstrategiens indsatsområder er temaet for kapitel 6. Vi undersøger her handicappedes viden om beskæftigelsesfremmende ordninger, arbejdsgivernes indsats over for personer med handicap og holdningen til at arbejde tæt sammen med en handicappet kollega.

I dette kapitel definerer vi indledningsvist, hvad vi forstår ved et handicap. Efterfølgende beskriver vi, hvad der kan påvirke beskæftigelsen for personer med handicap. Kapitlet afsluttes med en beskrivelse af undersøgelsens datagrundlag.

HVAD ER ET HANDICAP?

WHO skelner mellem nedsat funktionsevne og handicap. Hvis en nedsat funktionsevne betyder, at der er ting, man ikke kan gøre, som andre i det omgivende samfund kan, så har man et handicap. Nærmere bestemt defineres et handicap ud fra samspillet mellem funktionsevnen og funktionsevns direkte eller indirekte betydning for at kunne foretage forskellige aktiviteter. En funktionsnedsættelse opfattes imidlertid kun som et handicap i forhold til en aktivitet, hvis funktionsnedsættelsen påvirker muligheden for at foretage netop denne aktivitet. Ordet handicap bliver derved et relationelt begreb, og i forhold til arbejdsmarkedet kan en funktionsnedsættelse således være et handicap i et erhverv, mens den ikke nødvendigvis er det i et andet. WHO's begreb er derfor ikke anvendeligt i statistiske analyser af arbejdsmarkedsforhold. Man kan dog alternativt definere personer med handicap som alle, der har en funktionsnedsættelse.

I denne undersøgelse benytter vi et mere simpelt handicapbegreb, som også blev anvendt i undersøgelserne i 2002 og 2005. Vi definerer således handicappede som personer, der svarer 'ja' til, at de enten har et længerevarende helbredsproblem eller et handicap. Vi opererer altså med et bredt begreb, idet kronisk syge samt personer med små funktionsnedsættelser inkluderes. I WHO's terminologi vil vores handicapbegreb formentlig også dække over personer med funktionsnedsættelser, der ikke udgør et handicap i forhold til arbejdsmarkedet. Omvendt ved vi fra Larsen et al. (2008), at selv små funktionsnedsættelser eller kronisk sygdom i mange tilfælde kan begrænse en persons muligheder på arbejdsmarkedet, og det er derfor vigtigt, at disse helbredsproblemer også inkluderes i handicapbegrebet, når handicappedes tilknytning til arbejdsmarkedet undersøges.

Som beskrevet ovenfor er de tre væsentligste fordele ved det anvendte handicapbegreb, at det er simpelt, bredt favnende og identisk med det handicapbegreb, der tidligere har været anvendt i analyser på handicapområdet. Prisen for begrebets enkelhed er, at det bygger på subjektive vurderinger, som kan være påvirket af interviewpersonens situation på interviewtidspunktet. Hvis en person fx svarede 'ja' til, at han havde et handicap eller et længerevarende helbredsproblem i 2005, men svarer 'nej' til samme spørgsmål i 2008, behøver det med andre ord ikke være, fordi hans helbred er forbedret. Er personen eksempelvis

kommet i beskæftigelse i mellemtiden, er det muligt, at han ikke længere oplever sit helbredsproblem så alvorligt som tidligere og alene af den grund svarer 'nej' til at have et handicap eller et længerevarende helbredsproblem i 2008.

Hvis vi i stedet definerer personer med handicap som alle, der har en funktionsnedsættelse, vil vi opnå et mere objektivi mål for, hvornår en person har et handicap, og risikoen for, at andelen, der har et handicap, afhænger af fx deres arbejdsmarkedsstatus, vil således være minimeret. Det helt store problem ved denne definition er imidlertid at måle personernes funktionsnedsættelser. Man kan ganske vist stille interviewpersonerne en række konkrete spørgsmål om, hvad de magter fysisk og psykisk, og på den baggrund rangordne dem, alt efter hvor lidt de kan, dvs. hvor store funktionsnedsættelser de har. Personer med handicap er således alle dem, der ikke magter mindst en af de ting, der spørges til. Problemet er imidlertid, at det er meget svært at spørge ind til alle typer af funktionsnedsættelser, særligt dem, der opstår som følge af psykiske lidelser og sygdom. Der vil således altid være flere personer, der i virkeligheden har en funktionsnedsættelse, end dem vi måler har en funktionsnedsættelse. Hvis dette handicapbegreb anvendes, vil vi derfor ikke kunne sige, hvor mange der alt i alt har et handicap. Til gengæld er funktionsevne målet velegnet til at sammenligne fordelinger af handicapgraden mellem forskellige grupper, fx unge og ældre eller personer med kort og lang uddannelse.

FAKTORER, DER PÅVIRKER HANDICAPPEDES BESKÆFTIGELSE

Udviklingen i handicappedes beskæftigelse er temaet for kapitel 4. I dette afsnit giver vi derfor en oversigt over de væsentligste forhold, som kan påvirke beskæftigelsen for personer med handicap.

EFTERSPØRGSLEN EFTER ARBEJDSKRAFT

Den væsentligste kilde til udviklingen i den samlede beskæftigelse er samfundets behov for arbejdskraft. På kort sigt er denne meget afhængig af konjunkturerne, og inden for visse brancher, fx byggeriet, er der desuden udsving på det helt korte sigt som følge af sæsonudsving i produktionen. Hvorvidt konjunkturer og sæsonudsving generelt påvirker perso-

ner med handicap mere eller mindre end personer uden handicap er ikke belyst i litteraturen. Når beskæftigelsesudviklingen for personer med og uden handicap sammenholdes, er det derfor vigtigt at rense tallene for sæsonbeskæftigelse og konjunkturpåvirkninger.

FIGUR 2.1.

Den samlede ledighed. Procent af arbejdsstyrken.

Kilde: Danmarks Statistik.

I den analyserede periode, 2002 til 2008, har der været store udsving i ledigheden primært som følge af konjunkturerne, hvilket fremgår af figur 2.1. Figuren viser udviklingen i den sæsonkorrigerede og den faktiske ledighed fra 2000-2008.¹ En stigning i den samlede ledighed betyder – alt

1. Med adgang til en relativt lang serie af månedlige observationer for den samlede ledighed er det muligt at sæsonkorrigere ledigheden via statistisk sæsonudglatning. Den samlede ledighed i figur 2.1 er således sæsonkorrigeret via ARIMA x 12-metoden, der oftest bruges til sæsonkorrektion af makroøkonomiske tidsserier. Når vi senere sæsonkorrigerer beskæftigelsestallene fra undersøgelsens survey, har vi ikke anvendt denne metode, da vi her kun har observationer på tre tidspunkter.

andet lige – at det er sværere at komme i arbejde. Da det under alle omstændigheder tager et stykke tid at finde et arbejde, vil den enkeltes beskæftigelsesstatus på et givent tidspunkt afhænge af ledigheden i tiden op til opgørelsestidspunktet. Alt andet lige er der altså større sandsynlighed for at være i beskæftigelse i januar 2008 end i januar 2005, da den samlede ledighed var væsentligt mindre i 2007 end i 2004.

På lang sigt er det strukturelle forhold, der bestemmer efterspørgslen efter arbejdskraft. Virksomhedernes konkurrencedygtighed på verdensmarkedet bestemmer markedsandelene og er dermed af stor betydning for efterspørgslen efter arbejdskraft. Teknologiske fremskridt betyder, at noget arbejde kan overtages af maskiner, og globaliseringen giver desuden mulighed for at få produktionen udført i lande med billig arbejdskraft. De sidste to faktorer bidrager til, at efterspørgslen efter lavt uddannet arbejdskraft falder, hvilket kan have særligt stor betydning for personer med handicap, da de generelt har et lavere uddannelsesniveau end resten af befolkningen.

Også ikke-økonomiske forhold kan tænkes at spille en rolle. Eksempelvis kan arbejdsgivernes viden om og holdning til handicappede have stor betydning for handicappedes beskæftigelseschancer. Under vurderer den enkelte arbejdsgiver handicappedes kompetencer, eller afviser vedkommende kategorisk at ansætte personer med handicap, har det selvsagt en helt afgørende negativ betydning for handicappedes beskæftigelseschancer. Der er med andre ord tale om, at virksomhedernes sociale engagement kan have betydning for beskæftigelsen af personer med handicap, se fx Rosenstock et al. (2008).

BEFOLKNINGSSAMMENSÆTNINGEN

Ikke alle personer har samme tilbøjelighed til at være beskæftiget. Dette kan både skyldes, at arbejdsgiverne foretrækker personer med bestemte karakteristika, og at personer har forskellige præferencer og muligheder for at arbejde. Hvad grunden end er, er det et faktum, at fx ældre, personer med kortvarig uddannelse og personer med anden etnisk baggrund ikke nær så ofte er i beskæftigelse som andre. Hvis handicappedes gennemsnitlige uddannelsesniveau eksempelvis falder over en periode, hvor ikke-handicappedes uddannelsesniveau er uændret, vil beskæftigelsesfrekvensen blandt handicappede således falde i forhold til ikke-handicappede. Dette betyder imidlertid ikke, at det er blevet sværere at komme i beskæftigelse for den enkelte person med handicap. Der er

alene tale om, at den samlede gruppe af personer med handicap nu indeholder flere personer med karakteristika, der kendetegner personer, som ikke så hyppigt er i beskæftigelse. Det er ligeledes helt naturligt, at den samlede beskæftigelse blandt personer med handicap falder, hvis andelen med svære handicap stiger, idet denne gruppe har færre muligheder for at udføre erhvervsarbejde end personer med mindre handicap.

LOVGIVNING

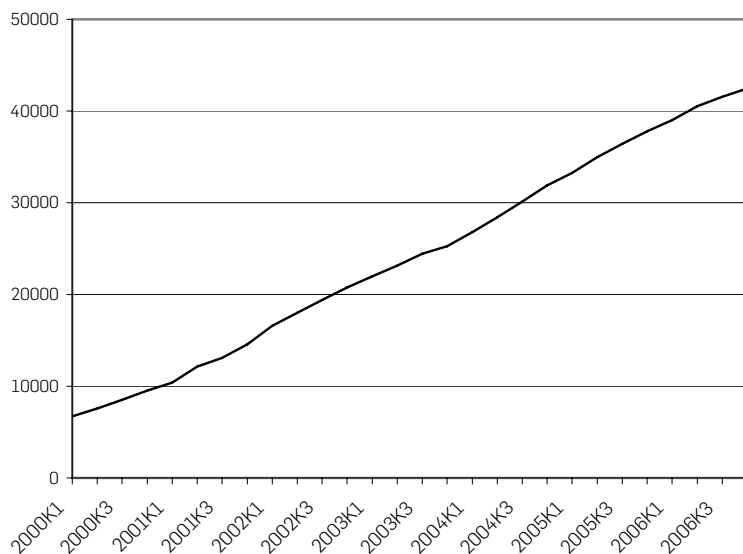
Politikerne kan øge den enkeltes incitamenter til at udbyde sin arbejdskraft gennem lovgivningen, hvilket i mange tilfælde vil reducere den strukturelle ledighed, dvs. det niveau for den samlede ledighed, der er foreneligt med en stabil lønudvikling. Da lønnen ikke er fuldt fleksibel nedadtil, vil der imidlertid være personer, hvis arbejdskraft ikke efterspørges af arbejdsgiverne. Øges incitamenterne til at påtage sig et arbejde for disse personer, vil det selvsagt ikke have nogen effekt på den samlede beskæftigelse. Det kan således være hensigtsmæssigt i stedet at give arbejdsgiverne incitamenter til at ansætte særlige grupper af arbejdssøgende eller fastholde personer, der har problemer med at leve op til produktivitetskravene. Arbejdsgivere kan eksempelvis tilbydes et løntilskud mod at ansætte eller fastholde personer, der ikke ville være lønsomme i et ordinært ansættelsesforhold.

Fleksjobordningen er den mest benyttede løntilskudsordning i Danmark. Med denne ordning får arbejdsgivere mulighed for at få dækket op til to tredjedele af den overenskomstmæssige lønudgift for personer, der har en varig nedsættelse af deres funktionsevne, mod til gengæld at tage hensyn til deres nedsatte funktionsevne i arbejdstilrettelæggelsen. Ordningen er tænkt som et alternativ til førtidspension, således at personer, der fortsat har en del af deres arbejdsevne intakt, ikke tilkendes førtidspension.

Mange personer med handicap eller helbredsproblemer kan imidlertid godt leve op til produktivitetskravene, hvis bare de får den rette støtte i deres arbejde. Ordninger, der giver handicappede økonomisk støtte til arbejdsredskaber og arbejdspladsindretning eller mulighed for at få en personlig assistent, bidrager således til at mindske betydningen af deres funktionsnedsættelse i forhold til arbejdsmarkedet, og ordningerne kan således være med til at øge beskæftigelsen blandt personer med handicap.

FIGUR 2.2

Antal fuldtidspersoner i fleksjob.

Anm.: Da Danmarks Statistik opgør personer ansat i fleksjob via en ny metode fra og med 2007, er tal for 2007 ikke vist i figuren.

Kilde: Danmarks Statistik.

Diskrimination af personer med handicap er som tidligere nævnt også en potentiel barriere for, at handicappede kommer i beskæftigelse. Af samme grund er der lovgivet for at fremme ligebehandling af personer med handicap på arbejdsmarkedet. Ordningen med fortrinsadgang for personer med handicap giver således handicappede ret til en jobsamtale, såfremt de er kvalificerede til jobbet.

DATA

Analysen bygger på data indsamlet i forbindelse med Arbejdskraftundersøgelsen for 2. kvartal 2002, 4. kvartal 2005 og 1. kvartal 2008. Data for 2002 og 2005 er de samme, som blev anvendt i de to tidligere handicap-rapporter, Clausen et al. (2004) og Miiller et al. (2006).

I både 2002 og 2005 udtrak Danmarks Statistik stikprøver med ca. 15.600 personer i alderen 16-64 år. Heraf blev der opnået interview

med 10.892 i 2002 og 9.690 personer i 2005. Efter omlægningen af Arbejdskraftundersøgelsen i 2007 er stikprøven forøget betragteligt, og data for 1. kvartal 2008 bygger således på en stikprøve med ca. 27.400 personer, hvoraf 17.805 deltog i undersøgelsen.

Omlægningen af Arbejdskraftundersøgelsen har foruden stikprøvestørrelsen også haft betydning for såvel dataindsamlingen som opvægtningen til populationstotaler. Den statistiske usikkerhed er blevet mindre i den nye arbejdskraftundersøgelse som følge af udvidelsen af stikprøvestørrelsen, hvilket bidrager til mere præcise estimater for udviklingen i fx beskæftigelsen over tid. Omvendt bidrager metodeforskellene i Arbejdskraftundersøgelsen til, at det er blevet mere usikkert at sammenligne populationstotaler før og efter 2007.

Selve indsamlingen af Arbejdskraftundersøgelsen er ændret på tre punkter. Før 2007 blev samme person interviewet tre gange, mens man nu interviewer samme person fire gange. Derudover er man fra 2007 gået over til at bruge besøgsinterview i de tilfælde, hvor den udvalgte person ikke kan kontaktes pr. telefon, mens man før anvendte post-spørgeskemaer. Endelig er dataindsamlingen blevet udliciteret, så det i dag er SFI-Survey og Epinion, der foretager interviewene. De centrale spørgsmål, som eksempelvis dem, der vedrører interviewpersonernes beskæftigelse, er identiske med spørgsmålene fra tidligere arbejdskraftundersøgelser. Udliciteringen vil derfor alene påvirke sammenligneligheden med tidligere undersøgelser negativt, såfremt der er tale om intervieweffekter.

Opvægtningen af data er blevet forbedret, idet man i højere grad end tidligere korrigerer for, at bortfaldet (dvs. personer i stikprøven, der ikke opnås interview med) ikke er repræsentativt for befolkningen. Mens man tidligere tog højde for skævheden i bortfaldet ved at foretage opvægtningen fra interviewpersoner til populationstotaler særskilt for køn, alder, uddannelse, ledighedsgrad, indkomst og socioøkonomisk status, korrigerer man nu også for indvandrerstatus og region. Desuden tages der højde for personer, som flytter, og som derved har mulighed for at angive forskerbeskyttelse på flytteblanketten.²

2. Denne gruppe udgør ca. 15 pct. af befolkningen og må ikke kontaktes jf. cpr-loven.

Hvilken betydning ændringen i dataindsamlingen har haft, kan være svært at sige. Det er derimod sikkert, at man med den forbedrede opvægtning af data har korrigeret for nogle af de skævheder i bortfaldet, som der tidligere ikke blev taget hånd om. Dette giver på den ene side nogle bedre estimater for populationstotalerne fra og med 2007, men gør på den anden side de opvægtede tal mindre sammenlignelige med tidligere estimater for populationstotalerne.

HELBRED OG HANDICAP

I dette kapitel ser vi på udviklingen blandt personer med et handicap eller et længerevarende helbredsproblem. Vi undersøger, om flere eller færre opfatter sig som handicappede i 2008 end tidligere, og om personer med handicap generelt er blevet mere eller mindre handicappede. Vi ser også på dominerende handicap fordelt efter henholdsvis 16 og fire handicapdimensioner.

PERSONER MED HANDICAP

18,6 pct. af befolkningen i alderen 16-64 år, eller knap 659.000 personer, vurderer i 2008, at de har et handicap eller et længerevarende helbredsproblem, jf. tabel 3.1. Set i forhold til 2002 og 2005 er der tale om et mindre, men bemærkelsesværdigt, fald i andelen af personer med handicap. Mens handicapandelen ligger på knap 20 pct. i både 2002 og 2005, er der sket et signifikant fald på 1,3 procentpoint fra 2005 til 2008. Dette svarer til et fald på 42.000 personer.

En mulig forklaring på faldet i handicapandelen kan være forskydninger i befolkningssammensætningen – fx kan det være, at der i 2008 var flere yngre personer, der forholdsvis sjældent har et handicap, end der var i 2002 og 2005. Vi har derfor foretaget en logistisk regression med handicapstatus som afhængig variabel, jf. bilagstabel B3.1. Analysen viser, at faldet i andelen af handicappede fra 2005 til 2008 fortsat er sig-

nifikant, når der kontrolleres for ændringer i befolkningssammensætningen på køn, alder, uddannelse, region, civilstand og statsborgerskab. Det tyder med andre ord på, at faldet i andelen af personer, der mener, at de har et længerevarende helbredsproblem eller handicap ikke alene skyldes ændringer i sammensætningen af personer i befolkningen.

TABEL 3.1

Procentandel af befolkningen i alderen 16-64 år med et handicap eller et længerevarende helbredsproblem.

	2002	2005	2008
Andel med handicap	19,9	19,8	18,6
Opvægtet beregningsgrundlag	3.485.647	3.508.131	3.545.470
Uvægtet beregningsgrundlag	10.470	9.240	17.805

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2005: $p = 0,878$. Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,027$.

Det er alene andelen af personer med et mindre handicap, der er faldet fra 2005 til 2008, mens andelen med et større handicap er vokset. I 2008 vurderer 8,5 pct. af befolkningen således, at de har et mindre handicap, mens det er tilfældet for 10,5 pct. i 2005, jf. tabel 3.2. Omvendt er andelen, der rapporterer om et større handicap, steget fra 9,3 pct. i 2005 til 10,0 pct. i 2008. Andelen af personer med et mindre handicap er dermed faldet fra 52,8 pct. i 2005 til 46,0 pct. i 2008, jf. tabel 3.3.

En regressionsanalyse viser, jf. bilagstabel B3.2, at der er sket et signifikant fald i andelen af personer med et mindre handicap, når der tages højde for ændringer i befolkningssammensætningen, mens andelen, der har et større handicap er uændret.³ Faldet i andelen af handicappede fra 2005 til 2008 skyldes altså, foruden ændringer i befolkningssammensætningen, at der generelt er færre, der angiver at have et mindre handicap. Hvorvidt dette skyldes, at der rent faktisk er blevet færre med et mindre handicap i alle befolkningsgrupper, eller der blot er tale om en generel ændring i interviewpersonernes helbredsopfattelse, kan vi ikke sige med sikkerhed.

3. Analysen er foretaget ved hjælp af en multinomial logistisk regression, hvor henholdsvis større og mindre handicap er kategorier i den afhængige variabel, og ikke-handicappet er referencekategorien. Baggrundsvariablene er de samme som i regressionen ovenfor.

TABEL 3.2

Procentandel af befolkningen i alderen 16-64 år med et mindre eller et større handicap.

	2005	2008
Andel med et mindre handicap	10,5	8,5
Andel med et større handicap	9,3	10,0
Opvægtet beregningsgrundlag	3.503.555	3.545.470
Uvægtet beregningsgrundlag	9.228	17.805

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

TABEL 3.3

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter handicappets størrelse. Procent.

	2005	2008
Personer med et mindre handicap	52,8	46,0
Personer med et større handicap	47,2	54,0
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	690.802	658.969
Uvægtet beregningsgrundlag	1.779	3.127

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

DOMINERENDE HANDICAP

Tabel 3.4 viser interviewpersonernes dominerende handicap eller længe-revarende helbredsproblem fordelt efter 16 dimensioner. Det første, vi ser, er, at kategorien 'Andre længerevarende helbredsproblemer' er anvendt særligt hyppigt i 2005, hvilket formentlig er en intervieweffekt frem for en reel udvikling. Vi vil derfor koncentrere os om udviklingen i fordelingen af handicapdimensionerne fra 2002 til 2008.

Det hyppigste handicap relaterer sig til problemer med ryg og nakke. Hele 27,5 pct. af alle personer med handicap beskriver således denne handicapstype som deres dominerende handicap i 2002, mens det er 26,0 pct. i 2008. Også andre mobilitetshandicap som problemer med arme og hænder, og problemer med ben og fødder angives hyppigt som det dominerende handicap. Ellers er det særligt psykiske lidelser, kredsløbssygdomme og åndedrætsbesvær, der nævnes. Psykiske lidelser er også den handicapdimension, der er i kraftigst vækst. Mens 5,9 pct. angir

ver psykiske lidelser som deres dominerende handicap i 2002, er det hele 10,0 pct. i 2008.

TABEL 3.4

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter 16 handicapdimensioner. Procent.

	2002	2005	2008
1. Problemer med arme eller hænder (inkl. gigt-problemer)	6,5	7,0	7,1
2. Problemer med ben eller fødder (inkl. gigtproblemer)	9,7	9,4	10,3
3. Problemer med ryg eller nakke (inkl. gigtproblemer)	27,5	24,5	26,0
4. Blind eller synsnedsættelse også ved brug af kontaktlinser eller briller	1,9	1,0	1,8
5. Døv eller nedsat hørelse (også ved brug af høreapparat)	1,8	1,8	1,8
6. Talebesvær	0,4	0,0	0,1
7. Hudlidelse, allergi	4,7	4,1	2,7
8. Åndedrætsbesvær (herunder astma og bronkitis)	6,5	6,6	4,8
9. Problemer med hjerte, blodtryk eller kredsløb	9,2	7,2	7,8
10. Problemer med mave, lever, nyrer, fordøjelse	4,8	3,1	3,2
11. Sukkersyge, diabetes	4,1	4,3	4,2
12. Epilepsi, anfald	1,5	1,3	1,2
13. Psykisk sygdom eller sindslidelse (herunder depression)	5,9	7,9	10,0
14. Udviklingshæmmede og hjerneskadede	1,9	1,4	2,1
15. Andre fremadskridende sygdomme (herunder fx kræft, sklerose, hiv og Parkinsons syge)	2,5	3,0	4,3
16. Andre længerevarende helbredsproblemer	11,3	17,4	12,8
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	693.021	688.630	658.969
Uvægtet beregningsgrundlag	1.989	1.777	3.127

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2008: $p = 0,000$.

For overblikkets skyld angiver vi også dominerende handicap i summarisk form, dvs. fordelt efter fire handicapdimensioner. Af tabel 3.5 ser vi, at de dominerende handicap primært relaterer sig til mobilitet eller sygdom, der tilsammen udgør knap 90 pct. af de dominerende handicap, mens psykiske lidelser og især sanse- og kommunikationsproblemer ikke så hyppigt er de dominerende handicap blandt personer i alderen 16-64 år.

TABEL 3.5

Personer med handicap i alderen 16-64 år fordelt efter fire handicapdimensioner. Procent.

	2002	2005	2008
Mobilitet (1-3)	44,5	41,4	44,3
Sanser og kommunikation (4-6)	4,1	2,9	3,7
Psykiske lidelser (13)	6,0	8,0	10,2
Sygdomme (7-12) og (15-16)	45,4	47,7	41,9
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	679.557	679.069	645.168
Uvægtet beregningsgrundlag	1.965	1.760	3.074

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2008: $p = 0,000$. Tabellen omfatter ikke personer med hjerneskade og udviklingshæmmede.

OPSUMMERING

- I 2008 er der 659.000 personer i alderen 16-64 år, som har et handicap eller et længerevarende helbredsproblem. Dette svarer til 18,6 pct. af befolkningen, og andelen af personer med handicap er således faldet med 1,2 procentpoint i forhold til 2005 og 1,3 procentpoint i forhold til 2002.
- Faldet i andelen af personer med handicap fra 2005 til 2008 skyldes – foruden ændringer i befolkningssammensætningen – at der generelt er blevet færre personer i befolkningen, som oplyser, at de har et mindre handicap.

Stadigt flere personer med handicap melder om psykiske lidelser som deres dominerende handicap. Andelen med psykiske lidelser er således steget fra 5,9 pct. i 2002 til 10,0 pct. i 2008.

BESKÆFTIGELSE

I dette kapitel belyser vi udviklingen i handicappedes beskæftigelse. Udviklingen sammenligner vi dernæst med udviklingen blandt personer uden handicap. I den forbindelse undersøger vi bl.a., hvilken betydning ændringer i befolkningssammensætningen og den regionale ledighed har haft på beskæftigelsesudviklingen.

For at belyse beskæftigelsesudviklingen gennemfører vi to analyser. Den ene analyse bygger udelukkende på undersøgelsens survey-data. Her sammenligner vi beskæftigelsesfrekvensen i 2002, 2005 og 2008 for personer, som i hvert af de tre år oplyser, at de har et handicap eller et længerevarende helbredsproblem. Hovedkonklusionen er, at den sæson-korrigerede beskæftigelsesfrekvens blandt personer med handicap er den samme i 2002, 2005 og 2008.

Undersøgelsens resultater tyder på, at nogle personer ændrer vurderingen af deres helbred over tid. Det kan betyde, at vi i survey-undersøgelsen ikke sammenligner beskæftigelsen for den samme gruppe af personer. I kapitlets anden analyse tager vi derfor udgangspunkt i personer, som i 2002 vurderede, at de havde et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Ved brug af registreroplysninger følger vi disse personers beskæftigelse til og med 2007. Analysen viser, at beskæftigelsesfrekvensen blandt 16-52-årige personer, som havde et handicap i 2002, er steget fra 46,6 i 2004 til 50,4 i 2007, hvilket svarer til, at 17.000 flere personer med handicap er kommet i arbejde i løbet af perioden.

DEN SAMLEDE BESKÆFTIGELSE

Vi lægger ud med at belyse beskæftigelsesudviklingen på grundlag af survey-undersøgelserne fra 2002, 2005 og 2008. Vi tager således udgangspunkt i personer i alderen 16-64 år, som i de tre surveys oplyser, at de har et handicap eller et længerevarende helbredsproblem. Blandt disse personer sammenligner vi andelen, som var beskæftiget mindst 1 time i referenceugen,⁴ i 2002, 2005 og 2008. Vi belyser med andre ord beskæftigelsen blandt de personer, der i disse år vurderer, at de har et handicap. På samme måde belyser vi beskæftigelsesudviklingen blandt personer, som i de tre år giver udtryk for, at de ikke har et handicap. I analysen skelner vi ikke mellem ledige og personer uden for arbejdsstyrken.

Blandt personer med handicap er 52,8 pct. i beskæftigelse i 2008, jf. tabel 4.1. Dette er 3,5 procentpoint mindre end i 2005 og godt det samme som i 2002. Faldet i beskæftigelsesfrekvensen blandt handicappede fra 2005 til 2008 svarer til 23.900 personer og er signifikant. Blandt personer uden handicap er beskæftigelsesfrekvensen derimod næsten den samme i hele perioden, og den udgør i 2008 83,6 pct. af befolkningen, jf. tabel 4.2.

TABEL 4.1

Procentandel beskæftigede blandt personer med handicap i alderen 16-64 år.

	2002	2005	2008
Andel beskæftigede	52,9	56,3	52,8
Opvægtet beregningsgrundlag	694.423	695.378	658.969
Uvægtet beregningsgrundlag	1.994	1.791	3.127

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2005: $p = 0,068$. Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,035$.

4. Mere præcist kaldes en interviewperson 'beskæftiget', hvis vedkommende minimum har en times beskæftigelse i referenceugen eller har tilsagn om at kunne påbegynde et arbejde inden for højst tre måneder efter referenceugen. Opfyldes dette krav ikke, defineres personen som ikke-beskæftiget. Denne afgrænsning af beskæftigede afviger fra den afgrænsning, der bruges af Danmark Statistik, hvor personer, som har tilsagn om beskæftigelse inden for højst tre måneder, regnes som ledige. I de tre år udgør denne gruppe kun hhv. 0,52 pct., 0,37 pct. og 0,43 pct. af de beskæftigede i undersøgelsens datamateriale.

TABEL 4.2

Procentandel beskæftigede blandt personer uden handicap i alderen 16-64 år.

	2002	2005	2008
Andel beskæftigede	83,7	83,3	83,6
Opvægtet beregningsgrundlag	2.791.224	2.812.753	2.886.501
Uvægtet beregningsgrundlag	8.476	7.449	14.678

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2005: $p = 0,506$. Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,607$.

Surveyene er imidlertid ikke gennemført i samme kvartal i de tre år. Da sæsonudsving kan have betydning for beskæftigelsen, har vi derfor korregeret beskæftigelsestallene for sæsonudsving ved at lade personer, der er ansat i et midlertidigt arbejde af højest 6 måneders varighed, og som ikke er selvstændige eller under uddannelse, indgå i gruppen af ikke-beskæftigede. Resultatet fremgår af tabel 4.3 og 4.4.

TABEL 4.3

Procentandel beskæftigede blandt personer med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorregeret.

	2002	2005	2008
Andel beskæftigede	51,0	53,7	51,2
Opvægtet beregningsgrundlag	691.825	693.048	655.844
Uvægtet beregningsgrundlag	1.985	1.785	3.111

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2005: $p = 0,151$. Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,132$.

Blandt personer med handicap udviser den sæsonkorregerede beskæftigelse samme trend som den ikke-sæsonkorregerede beskæftigelse. Renset for sæsonudsving, stiger handicappedes beskæftigelse således også fra 2002 til 2005, hvorefter den igen falder frem til 2008. Ændringerne i den sæsonkorregerede beskæftigelse mellem 2002, 2005 og 2008 er dog så små, at vi ikke kan udelukke, at der alene er tale om tilfældig variation i stikprøverne. For personer uden handicap er beskæftigelsesfrekvensen stort set den samme i 2002 og 2005, mens den stiger fra 80,7 i 2005 til 81,9 i 2008. På grundlag af survey-oplysningerne kan vi således konkludere, at beskæftigelsesfrekvensen blandt personer, der i de tre år vurde-

rer, at de har et handicap, er den samme i de tre år, mens beskæftigelsesfrekvensen blandt personer uden handicap er vokset fra 2005 til 2008.

TABEL 4.4

Procentandel beskæftigede blandt personer uden handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret.

	2002	2005	2008
Andel beskæftigede	81,2	80,7	81,9
Opvægtet beregningsgrundlag	2.779.208	2.803.490	2.871.849
Uvægtet beregningsgrundlag	8.435	7.421	14.597

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2005: $p = 0,419$. Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,056$.

BETYDNINGEN AF BEFOLKNINGSSAMMENSÆTNINGEN OG KONJUNKTURUDVIKLINGEN

Udviklingen i beskæftigelsen kan foruden sæsonudsving også være influeret af ændringer i befolkningssammensætningen og af konjunkturerne. Den beskæftigelsesudvikling, vi kan se i tabel 4.3, kan med andre ord skyldes, at flere handicappede i 2002 og 2008 har karakteristika, der typisk kendetegner personer med en lav beskæftigelsesgrad, end i 2005, mens den relativt høje ledighed i samfundet i 2005 omvendt kan have bidraget til at reducere beskæftigelsen i 2005 for personer med handicap. Da konjunkturer og befolkningssammensætning bestemmes uafhængigt af politikken over for personer med handicap, vil vi gerne undersøge betydningen af disse forhold. Vi har derfor foretaget logistiske regressio-
ner med den sæsonkorrigerede beskæftigelse som afhængig variabel for henholdsvis handicappede og ikke-handicappede, jf. bilagstabel B4.1 og B4.2. I disse analyser kan vi belyse, hvordan beskæftigelseschancerne for personer med handicap ville have udviklet sig mellem 2002 og 2008, hvis befolkningssammensætningen og ledigheden ikke havde ændret sig.

Det viser sig, at ændringer i befolkningssammensætningen med hensyn til køn, alder, uddannelse, civilstand og statsborgerskab ikke har nogen betydning for udviklingen mellem 2002 og 2008 i handicappedes beskæftigelseschancer.

Ledigheden har derimod en væsentlig betydning. Når vi også korrigerer for udviklingen i den regionale ledighed⁵ viser det sig, at handicappedes beskæftigelseschancer er vokset fra 2002 til 2005 og faldet fra 2005 til 2008, jf. bilagstabel B4.3 og B4.4. Hvis ikke ledigheden var vokset fra 2002 til 2005, ville personer med handicap med andre ord have haft en signifikant højere beskæftigelsesfrekvens i 2005 end i 2002. Til gengæld ville personer med handicap have oplevet et signifikant fald i beskæftigelsesfrekvensen mellem 2005 og 2008, hvis ikke der havde været et kraftigt fald i ledigheden i denne periode.

Blandt personer uden handicap bidrager udviklingen i befolkningssammensætningen positivt til beskæftigelsesudviklingen fra 2002 til 2005. Dette skyldes en vækst i persongrupper – samlevende og højtuddannede – som gennemgående har en høj beskæftigelsesfrekvens. Beskæftigelsesfrekvensen blandt personer uden handicap ville med andre ord være faldet signifikant fra 2002 til 2005, hvis befolknings-sammensætningen havde været den samme i begge år.

For personer uden handicap har ledigheden samme betydning som for personer med handicap. Hvis ikke ledigheden var vokset fra 2002 til 2005, ville personer uden handicap have haft en signifikant højere beskæftigelsesfrekvens i 2005 end i 2002. På tilsvarende vis ville beskæftigelsesfrekvensen være faldet signifikant fra 2005 til 2008, hvis ikke ledigheden var faldet.

HAR HANDICAPPEDE KLARET SIG BEDRE END IKKE-HANDICAPPEDE?

I tabel 4.3 så vi, at der ikke er væsentlig forskel på den sæsonkorrigerede beskæftigelsesfrekvens for personer med handicap i 2002, 2005 og 2008. Når vi skal vurdere beskæftigelsesudviklingen for personer med handicap, er det relevant at undersøge, om udviklingen for personer med handicap har været forskellig fra udviklingen for personer uden handicap.

Vi har derfor undersøgt, om der er forskel på udviklingen i beskæftigelsesfrekvensen for personer med handicap (tabel 4.3) og perso-

5. I analyserne bruger vi den gennemsnitlige amtslige ledighed i året før det kvartal, hvor undersøgelsens dataindsamlinger er foretaget. Det vil fx sige, at for 2. kvartal 2002 benyttes oplysninger om ledigheden fra og med 2. kvartal 2001 til og med 1. kvartal 2001. Denne fremgangsmåde er valgt, fordi en persons beskæftigelsesstatus må antages at være påvirket af ledigheden, inden personens beskæftigelsesstatus opgøres. I året før 2. kvartal 2002 var den gennemsnitlige ledighed 5,2 pct., i året før 4. kvartal 2005 var den gennemsnitlige ledighed 5,7 pct., og i året før 1. kvartal 2008 var den gennemsnitlige ledighed 3,4 pct.

ner uden handicap (tabel 4.4). Set i forhold til beskæftigelsen for personer uden handicap er beskæftigelsesfrekvensen blandt personer med handicap steget fra 2002 til 2005, mens den er faldet igen fra 2005 til 2008.

KONKLUSION

Alt i alt viser analyserne af undersøgelsens survey-data, at den sæsonkorrigerede beskæftigelsesfrekvens blandt personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem er den samme i 2002, 2005 og 2008. De økonomiske konjunkturer har haft stor betydning for denne udvikling. Hvis ledigheden havde været den samme i hele perioden, ville handicappedes beskæftigelsesfrekvens være vokset fra 2002 til 2005 og faldet fra 2005 til 2008. Sammenlignet med personer uden handicap så har personer med handicap haft en bedre beskæftigelsesudvikling fra 2002 til 2005, men en dårligere udvikling fra 2005 til 2008.

DISKUSSION

Set i lyset af den positive konjunkturudvikling siden 2005 er det overraskende, at beskæftigelsesfrekvensen for personer med handicap ikke er vokset mellem 2005 og 2008.

Når vi ikke ser en positiv beskæftigelsesudvikling for personer med handicap, kan det hænge sammen med faldet i andelen af personer, som vurderer, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Denne andel er faldet fra 19,8 pct. i 2005 til 18,6 pct. i 2008 – et fald på over 6 pct. Hvis dette fald ikke skyldes en forbedring af befolkningens helbredssituation, men at der i 2008 skal mere alvorlige helbredsproblemer til, før folk siger, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem end i 2005, så vil gruppen af personer, som vi definerer som handicappet, have dårligere helbred i 2008 end i 2005. Dette understøttes af, at andelen af personer, som siger, at de har et mindre handicap, er mindre i 2008 end i 2005. Hvis undersøgelsens personer med handicap har forholdsvis dårligt helbred i 2008, vil det reducere beskæftigelsesfrekvensen i 2008.

Denne forklaring på udviklingen i beskæftigelsesfrekvensen for personer med handicap forudsætter, at folk har ændret vurdering af deres helbred mellem 2005 og 2008. En sådan ændring kan skyldes, at konjunkturerne påvirker folks vurdering af deres helbred: Hvis nogle personer med mindre handicap, som ikke var beskæftiget i 2005, er kommet i

beskæftigelse, er det muligt, at en del af dem i 2008 oplever, at deres helbredsproblemer ikke længere er så alvorlige og derfor svarer, at de ikke har et helbredsproblem eller handicap. Der er med andre ord tale om, at vores aktuelle situation på arbejdsmarkedet har indflydelse på, hvordan vi vurderer vores helbred.

Ovenstående problemstilling kan ikke umiddelbart belyses på grundlag af undersøgelsens data, fordi vi ikke kan følge de samme personer over tid. Vi kan derfor ikke se, hvordan personer, som i 2005 svarede, at de har et længerevarende helbredsproblem eller handicap, ville have besvaret dette spørgsmål i 2008.

BESKÆFTIGELSESUDVIKLINGEN FOR DELTAGERE I HANDICAPUNDERSØGELSEN FRA 2002

For at undgå, at interviewpersonernes vurdering af deres helbred er påvirket af deres aktuelle beskæftigelsessituation, tager vi udgangspunkt i handicapundersøgelsen fra 2002 og følger interviewpersoners registrerede beskæftigelse de efterfølgende år. Dermed kan vi følge beskæftigelsesudviklingen fra 2002 til 2006 for personer, som i 2002 svarede, at de havde et handicap eller et længerevarende helbredsproblem. Analysen kan således kun belyse beskæftigelsesudviklingen for personer, som havde et handicap i 2002.

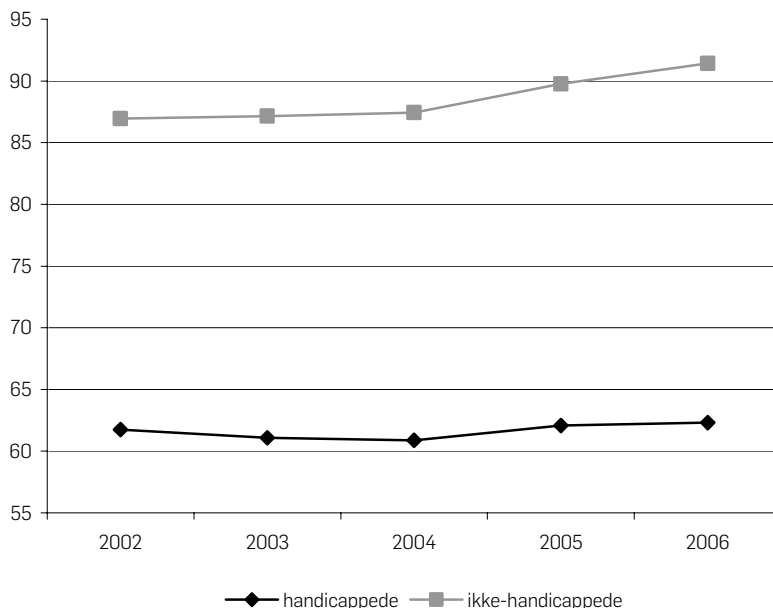
Når vi følger personer, som havde et handicap i 2002, vil personerne gradvist blive ældre, og en stor andel af de personer, der var 59 år i 2002, vil i 2003 få mulighed for at gå på efterløn, ligesom personer, der var 64 år i 2002, vil blive folkepensionister i 2003. Vi må derfor forvente, at beskæftigelsesfrekvensen vil falde over tid i takt med, at flere får mulighed for at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet. For at undgå, at aldersbetinget tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet påvirker beskæftigelsesudviklingen i vores analyse, ser vi alene på personer, der på interviewtidspunktet i 2002 var mellem 16 og 52 år.

Figur 4.1 viser udviklingen i beskæftigelsesfrekvensen blandt deltagere i handicapundersøgelsen fra 2002 opdelt efter handicapstatus. Information om beskæftigelsesstatus er hentet i Danmarks Statistiks IDA-database, og beskæftigelsen er således defineret ud fra personens primære socioøkonomiske status ultimo november det pågældende år. Af figuren ser vi, at beskæftigelsesfrekvensen blandt personer, der i 2002

vurderede, at de havde et handicap eller et længerevarende helbredsproblem, er uændret i perioden 2002 til 2006. Beskæftigelsesfrekvensen blandt ikke-handicappede er derimod steget signifikant siden 2004.

FIGUR 4.1.

Beskæftigelsesfrekvensen for 16-52-årige deltagere i handicapundersøgelsen fra 2002. Opdelt efter handicapstatus.

Når vi tager højde for ledighedsudviklingen samt ændringer i personlige karakteristika i perioden,⁶ er handicappedes beskæftigelseschancer fortsat uændrede fra 2002 til 2006, mens ikke-handicappedes beskæftigelseschancer fortsat er forbedret fra 2004 til 2006, jf. bilagstabel B4.5 og B4.6.

Set i forhold til beskæftigelsen for personer uden handicap er beskæftigelsesfrekvensen blandt personer med handicap uændret fra

6. Vi har foretaget en almindelig logistisk regressionsanalyse på vores paneldata og korrigeret standardfejlene for stratificeringen af data samt at fejlede for den enkelte person må formodes at være korrelerede over tid. Vi tager ikke højde for, at en mindre del af interviewpersonerne, nemlig 1,4 pct., forlader samplet undervejs i analyseperioden som følge af død og udvandring.

2002 til 2004, mens den er faldet fra 2004 til 2006. Den relative forbedring i handicappedes beskæftigelseschancer, vi fandt ved at sammenholde handicapundersøgelserne fra hhv. 2002 til 2005, kan således ikke genfindes i denne analyse.

Da IDA-databasen kun er opdateret til og med 2006, og vi gerne vil følge beskæftigelsen ind i 2007, har vi også anvendt Arbejdsmarkedsstyrelsens DREAM-database, der er opdateret frem til 2. kvartal 2008. Beskæftigelsen bestemmes her residualt, dvs. som personer, der ikke har modtaget en registreret offentlig ydelse (bortset fra løntilskud) i november måned det pågældende år.⁷ Grunden til, at en beskæftiget ikke må have modtaget en ydelse i fire sammenhængende uger og ikke blot i en enkelt uge, er, at nyledige kan afbryde deres ledighedsforløb ved at holde arbejdsgiverbetalt ferie, hvilket ikke er registreret i DREAM.

Figur 4.2 viser udviklingen i DREAM-beskæftigelsen for henholdsvis personer med og uden handicap. Vi noterer os, at beskæftigelsesniveauet generelt er noget lavere end niveauet for IDA-beskæftigelsen, hvilket kan tilskrives forskelle i beskæftigelsesbegreberne. Udviklingen over tid er dog tilnærmelsesvist sammenlignelig, om end der er lidt større udsving i handicappedes beskæftigelse i DREAM.

Ser vi på perioden mellem november 2004 og november 2007, hvor regeringens beskæftigelsesstrategi har været i kraft, er beskæftigelsesfrekvensen for personer med handicap i 2002 steget signifikant fra 46,6 til 50,4, hvilket svarer til, at 17.000 flere personer med handicap er kommet i beskæftigelse i perioden. Til sammenligning er beskæftigelsesfrekvensen blandt personer uden handicap steget fra 74,0 i 2004 til 79,0 i 2007. Set i forhold til personer uden handicap er beskæftigelsesfrekvensen blandt personer med handicap vokset signifikant mindre fra 2004 til 2007.

Ser vi på den seneste udvikling, viser det sig, at beskæftigelsen for såvel handicappede som ikke-handicappede er steget signifikant fra 2006 til 2007.⁸ Stigningen i handicappedes beskæftigelse fra 2006 til 2007

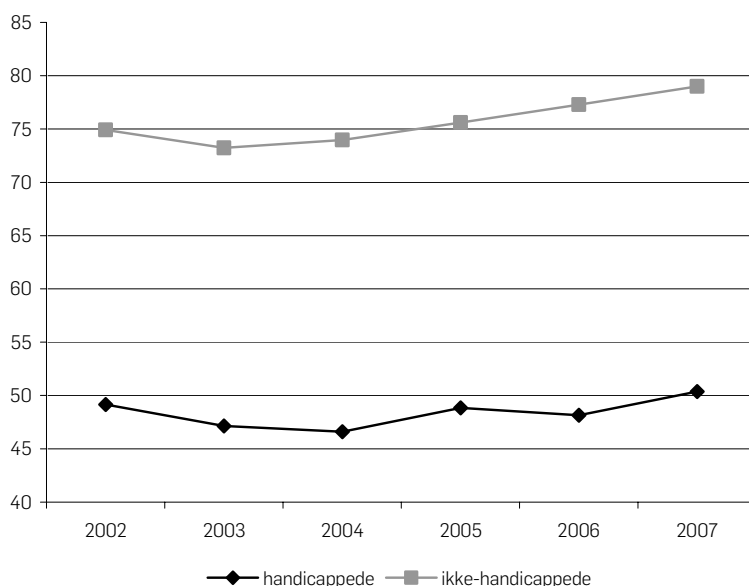
7. Når beskæftigelsen bestemmes residualt, regnes hjemmegående pr. definition som beskæftigede. Hvis antallet af hjemmegående er konstant i hele analyseperioden, vil det ikke påvirke vores konklusioner om beskæftigelsesudviklingen. Antallet af hjemmegående må dog formodes at være aftaget i højkonjunkturen fra 2005 til 2007. Dette betyder, alt andet lige, at DREAM vil undervurdere beskæftigelsesudviklingen fra 2006 til 2007. Der er med andre ord tale om et konservativt skøn over beskæftigelsesudviklingen fra 2006 til 2007.

8. Dette resultat understøtter vores formodning om, at folks aktuelle beskæftigelsessituation påvirker deres vurdering af deres helbred, således at nogle personer med handicap, som ikke var be-

skyldes, at ledigheden faldt kraftigt fra 2006 til 2007, jf. bilagstabel B4.7. Beskæftigelseschancerne blandt ikke-handicappede er derimod fortsat højere i 2007 end i 2006, når vi har kontrolleret for ledighedsudviklingen, jf. bilagstabel B4.8.

FIGUR 4.2

Beskæftigelsesfrekvensen for 16-52-årige deltagere i handicapundersøgelsen fra 2002 opgjort via DREAM. Opdelt efter handicapstatus.

Væksten i beskæftigelsesfrekvensen mellem 2006 og 2007 har været den samme for personer med handicap og personer uden handicap. Set i forhold til beskæftigelsen for personer uden handicap er beskæftigelsesfrekvensen blandt personer med handicap således uændret fra 2006 til 2007.

skæftiget i 2005, efterfølgende er kommet i beskæftigelse, og en del af dem derfor oplever, at de ikke har et helbredsproblem eller handicap i 2008. Dermed vil nogle beskæftigede personer blive talt med i gruppen af personer uden handicap i 2008, mens de i 2005 tilhørte gruppen af personer med handicap. Det reducerer handicappedes beskæftigelse i 2008 i survey-undersøgelsen.

OPSUMMERING

Analyserne af undersøgelsens survey-data fra 2002, 2005 og 2008 viste, at handicappedes sæsonkorrigerede beskæftigelse er den samme i de tre år. De økonomiske konjunkturer har haft signifikant betydning for denne udvikling. Hvis ledigheden havde været den samme i hele perioden, ville handicappedes beskæftigelsesfrekvens være vokset fra 2002 til 2005 og faldet fra 2005 til 2008. I forhold til personer uden handicap er handicappedes beskæftigelsesfrekvens vokset fra 2002 til 2005 og faldet igen fra 2005 til 2008.

I survey-analysen sammenlignede vi beskæftigelsesfrekvensen blandt de personer, som i hhv. 2002, 2005 og 2008 oplyste, at de havde et handicap eller længerevarende helbredsproblem. Resultaterne af survey-analysen kan imidlertid være påvirket af, at folk ikke har den samme vurdering af deres helbred i 2002, 2005 og 2008, fx fordi deres helbreds-vurdering er påvirket af deres beskæftigelsessituation på interviewtidspunktet. For at undgå dette problem gennemførte vi en registeranalyse.

I registeranalysen tog vi udgangspunkt i personer, som i 2002 vurderede, at de havde et handicap eller længerevarende helbredsproblem. For disse personer målte vi beskæftigelsesudviklingen ved brug af registeroplysninger. Denne analyse viste ligesom survey-analysen, at beskæftigelsesfrekvensen for personer med handicap er konstant frem til 2006. Mens survey-analysen viste, at beskæftigelsesfrekvensen for personer med handicap er uændret mellem 2005 og 2008, så viste registeranalysen, at handicappedes beskæftigelse er vokset fra 2006 til 2007.

Registeranalysen gav andre resultater end survey-analysen, når vi sammenlignede beskæftigelsesudviklingen for personer med handicap med udviklingen for personer uden handicap. Survey-analysen viste således, at handicappedes beskæftigelsesfrekvens – sammenlignet med personer uden handicap – er vokset fra 2002 til 2005 og faldet igen fra 2005 til 2008. I modsætning hertil viste registeranalysen, at personer med handicap har haft samme udvikling i beskæftigelsesfrekvensen som personer uden handicap mellem 2002 og 2004 og mellem 2006 og 2007, mens beskæftigelsesfrekvensen for personer med handicap faldt mellem 2004 og 2006.

BESKÆFTIGELSE PÅ SÆRLIGE VILKÅR OG HJÆLPEMIDLER

Mange personer med handicap eller helbredsproblemer kan deltage på arbejdsmarkedet. Nogle har mulighed for at klare sig på ordinære vilkår og uden nogen form for støtte, mens andre har behov for nedsat tid, særlig støtte i arbejdet eller arbejdspladsindretning for at kunne leve op til produktivitetskravene. Løntilskudsjob, der kompenserer arbejdsgiver for nedsat arbejdstid blandt personer med handicap, eller ordninger, der giver handicappede økonomisk støtte til arbejdsredskaber og arbejdspladsindretning eller mulighed for at få en personlig assistent, bidrager til at mindske betydningen af handicappedes funktionsnedsættelser i forhold til arbejdsmarkedet. Støtteordningerne kan således være med til at øge beskæftigelsen blandt personer med handicap, og de er derfor temæt for dette kapitel.

I 2008 udgjorde ansættelser på særlige vilkår 17,9 pct. af den sæsonkorrigerede beskæftigelse blandt personer med handicap, jf. tabel 5.1. Dette er en fordobling i forhold til 2002 og en stigning på 5,6 procentpoint siden 2005. Der er således sket en jævn, men kraftig stigning i ansættelser på særlige vilkår fra 2002 til 2008, hvilket primært kan tilskrives væksten af fleksjob. Af tabel 5.2 ser vi også, at fleksjob udgør godt 73

pct. af alle ansættelser på særlige vilkår i 2008⁹ mod 63 pct. i 2005, mens arbejdsprøvning og revalidering er på retur.¹⁰

TABEL 5.1

Procentandel personer ansat på særlige vilkår blandt handicappede i beskæftigelse i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret.

	2002	2005	2008
Andel ansat på særlige vilkår	8,8	12,3	17,9
Opvægtet beregningsgrundlag	351.018	369.142	334.408
Uvægtet beregningsgrundlag	1.005	989	1.704

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2005: $p = 0,028$. Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,001$.

TABEL 5.2

Typer af ansættelser på særlige vilkår blandt handicappede i beskæftigelse i alderen 16-64 år. Procent.

	2005	2008
Fleksjob	63,0	73,5
Løntilskudsjob for førtidspensionister	4,0	4,7
Aftalebaseret skånejob uden kommunal inddragelse eller offentligt tilskud	8,1	4,9
Arbejdsprøvning/revalidering	12,3	5,0
Beskyttet arbejde	3,6	1,9
Anden type job på særlige vilkår	9,2	10,0
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	50.746	62.422
Uvægtet beregningsgrundlag	127	293

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,135$.

9. Vi har ikke rensat for sæsonudsving, da fordelingen af ansættelsestyperne ikke viser tegn på sæsonudsving, og da frasortering af personer i korte beskæftigelsesforhold omvendt betyder, at niveauet for arbejdsprøvning vil blive reduceret relativt meget.

10. Ændringerne fra 2005 til 2008 i andelen af personer i fleksjob og andelen af personer i arbejdsprøvning er signifikante, når der testes særskilt for ændringer i disse typer af ansættelser.

HJÆLPEMIDLER OG STØTTEFORANSTALTNINGER

Ligesom særlige ansættelsesvilkår kan være afgørende for erhvervsdeltagelsen blandt personer med handicap, kan det ligeledes være afgørende, at de rette hjælpemidler eller støtteforanstaltninger stilles til rådighed i forbindelse med arbejdet. Der kan fx være tale om hjælpemidler, der letter eller muliggør specielle arbejdsfunktioner, hjælpemidler, der giver personen mulighed for at arbejde længere tid, end vedkommende ellers ville have været i stand til, eller foranstaltninger, der letter bevægelsesmulighederne på arbejdspladsen.

Andelen af beskæftigede personer med handicap, der benytter sig af sådanne hjælpemidler eller støtteforanstaltninger er 12,5 pct. i 2008 – eller 2,9 pct. flere end i 2005 og 3,7 pct. flere end i 2002, jf. tabel 5.3. En årsag til, at hjælpemidler og støtteforanstaltninger benyttes oftere i 2008, kan være en øget opmærksomhed på handicappedes arbejdsforhold. Som vi så i forrige kapitel, er andelen af personer med handicap faldet fra 2005 til 2008, fordi langt færre vurderer, at de har et mindre handicap, mens en større andel af befolkningen vurderer, at de har et større handicap. Samlet set er andelen af handicappede med store handicap blevet større siden 2005, og den hyppigere anvendelse af hjælpemidler og støtteforanstaltninger kan derfor også hænge sammen med, at en større andel af personerne med handicap har behov for hjælpemidler end tidligere. Selvom hjælpemidler og støtteforanstaltninger benyttes hyppigere end før, skal det imidlertid bemærkes, at det fortsat er langt de fleste personer med handicap, som klarer sig uden.

TABEL 5.3

Procentandel af handicappede i alderen 16-64 år med hjælpemiddel, foranstaltning eller støtte i deres erhvervsarbejde som følge af helbredsproblemet. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	2002	2005	2008
Hjælpemiddel eller anden støtte	8,8	9,6	12,5
Opvægtet beregningsgrundlag	350.548	365.673	331.461
Uvægtet beregningsgrundlag	1.004	982	1.691

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2005: $p = 0,621$. Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,035$.

Tabel 5.4 og 5.5 viser handicappedes benyttelse af hjælpemidler opdelt efter ansættelsesvilkår. Det er tydeligvis oftest personer ansat på særlige vilkår, der benytter sig af hjælpemidler, hvilket dog ikke kan overraske, eftersom personer kun kan ansættes på særlige vilkår, såfremt de har betydelige funktionsnedsættelser i forhold til arbejdsmarkedet. Blandt personer med handicap, som er ansat på særlige vilkår, benytter 32,8 pct. sig således af hjælpemidler i 2008, mens det kun er tilfældet for 8,1 pct. af personerne med handicap, som er ansat på ordinære vilkår. Det er ligeledes blandt personer med handicap, som er ansat på særlige vilkår, at stigningen i benyttelsen af hjælpemidler har fundet sted. Mens andelen af personer i ordinær beskæftigelse, der benytter sig af hjælpemidler, er uændret fra 2002 til 2008, er der 12,8 pct. flere handicappede med særlige ansættelsesvilkår, som benytter hjælpemidler i 2008 end i 2005.

TABEL 5.4

Procentandel af handicappede i alderen 16-64 år i ansættelser på særlige vilkår med hjælpemiddel, foranstaltning eller støtte i deres erhvervsarbejde som følge af helbredsproblemet. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	2002	2005	2008
Hjælpemiddel eller anden støtte	23,6	20,0	32,8
Opvægtet beregningsgrundlag	30.755	44.725	58.949
Uvægtet beregningsgrundlag	71	113	273

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2005: $p = 0,589$. Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,018$.

TABEL 5.5

Procentandel af handicappede i alderen 16-64 år i ordinær beskæftigelse med hjælpemiddel, foranstaltning eller støtte i deres erhvervsarbejde som følge af helbredsproblemet. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	2002	2005	2008
Hjælpemiddel eller anden støtte	7,4	8,1	8,1
Opvægtet beregningsgrundlag	319.305	319.928	271.782
Uvægtet beregningsgrundlag	930	866	1.415

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2005: $p = 0,620$. Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,999$.

Det væsentligste hjælpemiddel relaterer sig oftest til lettelser af specifikke arbejdsfunktioner, jf. tabel 5.6. Knap 60 pct. af personer med handicap, som anvender hjælpemidler og støtteforanstaltninger i forbindelse med deres arbejde, vurderer således i 2008, at deres væsentligste hjælpemiddel relaterer sig til arbejdsfunktionen, mens godt 15 pct. vurderer, at det relaterer sig til arbejdsomfanget. Hjælp til transporten til og fra arbejde er derimod sjældent den vigtigste foranstaltning. Udviklingen i vigtigste hjælpemiddel fra 2002 til 2008 er det svært at sige noget om, fordi den residuale kategori 'anden foranstaltning' er skrumpet gevaldigt fra 2002 til 2008. Det er med andre ord ikke til at sige, om en stigning i andelen for de enkelte typer af hjælpemidler alene skyldes, at færre foranstaltninger er kommet ind under betegnelsen 'anden foranstaltning'.

TABEL 5.6

Væsentligste hjælpemiddel, foranstaltning eller støtte i erhvervsarbejdet blandt handicappede i beskæftigelse i alderen 16-64 år. Sæson-korrigeret beskæftigelse. Procent.

	2002	2005	2008
Arbejdsfunktionen	48,7	62,0	56,5
Arbejdsomfanget	4,3	6,2	15,4
Transport til og fra arbejde	3,0	0,0	2,3
Bevægelsesmuligheder på arbejdspladsen	7,5	1,2	7,3
Forståelse fra arbejdsgiver, chef og kollegaer	9,1	9,7	5,5
Anden foranstaltning	27,4	20,9	13,1
I alt	100,0	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	30.966	33.728	40.828
Uvægtet beregningsgrundlag	85	85	203

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2005: $p = 0,161$. Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,015$.

Selvom flere personer med handicap benytter sig af hjælpemidler i deres erhvervsarbejde, er der fortsat personer, der har uopfyldte behov for hjælpemidler. Af tabel 5.7 ser vi faktisk, at andelen af personer med handicap, der allerede benytter sig af hjælpemidler, men som fortsat har behov for yderligere hjælpemidler, er steget markant fra 2005 til 2008. Der er således hele 10,6 pct., der har behov for yderligere hjælpemidler i 2008, mod 6,1 pct. i 2005. Tilmed er andelen, der er usikre på spørgsmålet, steget fra 3,0 pct. i 2005 til 5,6 pct. i 2008. Blandt personer med han-

dicap, der ikke benytter sig af hjælpemidler i deres erhvervsarbejde, har ca. 5 pct. uopfyldte behov for hjælpemidler i både 2005 og 2008, jf. tabel 5.8.

TABEL 5.7

Procentandel med behov for andre/yderligere hjælpemidler blandt handicappede i beskæftigelse i alderen 16-64 år, der i forvejen har et hjælpemiddel. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	2005	2008
Behov for yderligere hjælpemidler	6,1	10,6
Ikke behov for yderligere hjælpemidler	90,9	83,8
Ved ikke	3,0	5,6
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	34.932	36.972
Uvægtet beregningsgrundlag	87	182

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,349$.

TABEL 5.8

Procentandel med behov for hjælpemidler blandt handicappede i beskæftigelse i alderen 16-64 år, der pt. ikke har et hjælpemiddel. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	2005	2008
Behov for hjælpemidler	5,3	4,9
Ikke behov for hjælpemidler	91,5	92,3
Ved ikke	3,2	2,9
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	335.406	294.428
Uvægtet beregningsgrundlag	905	1.504

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,817$.

Vi har også spurgt personer med handicap, som ikke er i beskæftigelse, om hjælpemidler er en forudsætning for, at de vil kunne påtage sig et erhvervsarbejde. Det siger hele 30,3 pct. 'ja' til i 2008, hvilket er en stigning på knap 5 procentpoint i forhold til 2005, jf. tabel 5.9. Der er tilmed 14,1 pct., som ikke ved, om de har behov for hjælpemidler for at kunne arbejde. Skal man udnytte det beskæftigelsespotentiale ikke-beskæftigede personer med handicap udgør, er det altså vigtigt at fokusere på handicappedes behov for hjælpemidler, idet mere end 4 ud af 10 af dem enten

har et konkret behov for hjælpemidler eller har brug for at få klarlagt deres behov, inden de kan påtage sig et erhvervsarbejde.

TABEL 5.9

Procentandel med behov for hjælpemidler blandt handicappede uden beskæftigelse i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	2005	2008
Behov for hjælpemidler	25,5	30,3
Ikke behov for hjælpemidler	57,7	55,7
Ved ikke	16,8	14,1
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	300.095	311.746
Uvægtet beregningsgrundlag	719	1.346

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,083$.

ARBEJDSEVNE

Selvom en person svarer 'ja' til, at han/hun har et handicap eller et længerevarende helbredsproblem, er det ikke nødvendigvis ensbetydende med, at vedkommende har et handicap i forhold til sit arbejde. Vi har derfor spurgt alle personer med handicap, om de har svært ved at udføre bestemte typer af erhvervsarbejde på grund af helbredsproblemet eller handicappet, eller om de har svært ved at udføre erhvervsarbejde i et normalt omfang på grund af helbredsproblemet eller handicappet. Svarer en person bekræftende på mindst et af disse spørgsmål, siger vi, at vedkommende har nedsat arbejdsevne. Vi finder på den baggrund, at 75,1 pct. af alle personer med handicap har nedsat arbejdsevne i 2008, hvilket er en stigning på 7,8 procentpoint, eller 26.900 personer, siden 2005, jf. tabel 5.10.

Stigningen i andelen af handicappede med nedsat arbejdsevne gælder både personer, der er beskæftiget, og personer, der ikke er beskæftiget, jf. tabel 5.11 og 5.12. Andelen af beskæftigede med nedsat arbejdsevne er således steget fra 54,4 pct. i 2005 til 62,2 pct. i 2008, mens andelen af ikke-beskæftigede med nedsat arbejdsevne er steget fra 82,0 pct. i 2005 til 89,0 pct. i 2008. Omregnet til personer, er der tale om en stigning på 6.500 blandt beskæftigede og 21.500 blandt ikke-beskæftigede. Arbejdspladserne har med andre ord været i stand til at

ansætte flere personer med nedsat arbejdsevne i takt med, at arbejdsevnen blandt handicappede er blevet dårligere, hvilket bl.a. kan tilskrives muligheden for at ansætte personer med en varig nedsættelse af arbejdsevnen i fleksjob med offentligt tilskud. Antallet af personer med nedsat arbejdsevne er imidlertid steget tre gange så meget blandt personer uden arbejde.

TABEL 5.10

Procentandel af handicappede med nedsat arbejdsevne i alderen 16-64 år.

	2002	2005	2008
Nedsat arbejdsevne	67,8	67,3	75,1
Opvægtet beregningsgrundlag	694.423	695.378	658.969
Uvægtet beregningsgrundlag	1.994	1.791	3.127

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2005: $p = 0,759$. Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

TABEL 5.11

Procentandel af handicappede i beskæftigelse med nedsat arbejdsevne i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	2002	2005	2008
Nedsat arbejdsevne	50,2	54,4	62,2
Opvægtet beregningsgrundlag	352.864	372.030	335.864
Uvægtet beregningsgrundlag	1.011	997	1.710

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2005: $p = 0,091$. Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

Baggrunden for, at en større andel af personer med handicap anvender løntilskud, støtteforanstaltninger og hjælpemidler i 2008 end i 2005, er formentligt, at gruppen af personer med handicap generelt har et dårligere helbred i 2008, end det var tilfældet i 2005, idet der dermed også er et større behov for at benytte støtteordningerne. Vi skal imidlertid huske på vores viden fra kapitel 3 og 4, hvor vi sandsynliggjorde, at i hvert fald en del af faldet i andelen med handicap skyldes, at personer med mindre handicap ikke i så høj grad betegner sig selv som handicappet i 2008, som det var tilfældet i 2005, og at en del af den negative udvikling i handicappedes helbred dermed skyldes målefejl. Når vi ser på udviklingen i

anvendelsen af løntilskud, støtteforanstaltninger og hjælpemidler opgjort i antal personer, er tendensen imidlertid den samme, om end stigningen i antal personer, der benytter ordningerne, selvsagt er mindre end stigningen i andelen af handicappede, der benytter ordningerne.¹¹

TABEL 5.12

Procentandel af handicappede i alderen 16-64 år uden beskæftigelse med nedsat arbejdsevne. Sæsonkorrigeret beskæftigelse.

	2002	2005	2008
Nedsat	86,2	82,0	89,0
Opvægtet beregningsgrundlag	338.960	321.018	319.981
Uvægtet beregningsgrundlag	974	788	1.401

Anm.: Test for forskelle mellem 2002 og 2005: $p = 0,033$. Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

OPSUMMERING

- Af handicappede ansat på særlige vilkår benytter 32,8 pct. sig i 2008 af hjælpemidler eller støtteforanstaltninger. Dette er en stigning på 2,9 pct. siden 2005. Blandt personer ansat på ordinære vilkår er andelen, der benytter hjælpemidler, uændret 8,1 pct. i 2008.
- Knap 11 pct. af de personer, der allerede benytter hjælpemidler i 2008, siger, at de har behov for yderligere hjælpemidler. I forhold til 2005 er der næsten tale om en fordobling. Af de beskæftigede personer med handicap, der ikke benytter hjælpemidler, er der både i 2005 og 2008 ca. 5 pct., der melder om behov for hjælpemidler. Blandt handicappede, der ikke er i beskæftigelse i 2008, har mere end 4 ud af 10 enten et konkret behov for hjælpemidler for at kunne komme i arbejde, eller også er de i tvivl om deres behov.
- Tre fjerdedele af alle personer med handicap har nedsat arbejdsevne i 2008, hvilket er knap 8 procentpoint flere end i 2005. Stigningen har fundet sted såvel blandt personer i beskæftigelse som personer

11. For at belyse om stigningerne i antal personer mellem 2005 og 2008 er signifikante, har vi foretaget en signifikantest af tabellerne, hvor vi har korrigeret fordelingen af personer med små og store handicap i 2008, således at den svarer til fordelingen i 2005.

uden beskæftigelse. 62,2 pct. af de beskæftigede melder således om nedsat arbejdsevne i 2008, mens det er tilfældet for hele 89,0 pct. af de handicappede uden beskæftigelse.

VIDEN, ARBEJDSGIVERS INDSATS OG HOLDNINGER

Regeringens beskæftigelsesstrategi for personer med handicap tager udgangspunkt i, at der allerede er tilstrækkeligt med beskæftigelsesfremmende ordninger målrettet personer med handicap. Frem for at introducere nye ordninger, fokuserer regeringen derfor i stedet på at udbrede kendskabet til de allerede eksisterende ordninger og fremme velviljen til at integrere personer med handicap på arbejdspladserne. Strategien fokuserer derfor på tre indsatsområder: at øge kendskabet til eksisterende støtteordninger til handicappede, at forbedre mulighederne for at kombinere handicap og arbejde og at ændre holdninger til personer med handicap. Såvel personer med handicap som deres nuværende eller fremtidige arbejdsgivere skal således orienteres bedre om mulighederne for løntilskud og økonomisk støtte til arbejdspladsindretning og hjælpemidler. De handicappede skal i højere grad erkende, hvis de har brug for støtte i arbejdslivet. Arbejdsgiverne skal i højere grad fokusere på mulighederne for at ansætte personer med handicap. Og kollegaerne skal finde det naturligt at arbejde sammen med personer, der har et handicap.

I dette kapitel belyser vi, hvordan det går inden for beskæftigelsesstrategiens tre indsatsområder. Vi lægger ud med at se på handicappedes viden om beskæftigelsesfremmende ordninger målrettet personer med handicap. Arbejdsgivernes indsats over for personer med handicap er temaet for kapitlets andet afsnit, hvor vi ser nærmere på implementeringen af støtteforanstaltninger for personer med handicap. Holdningen til at have en handicappet kollega undersøges i afsnit 3. Endelig runder vi

kapitlet af med at se på, i hvor høj grad personer med handicap vurderer, at arbejdsgivere og kollegaer tager hensyn til deres handicap.

HANDICAPPEDES VIDEN OM STØTTEORDNINGER

En forudsætning for, at støtteordningerne bliver anvendt i et tilstrækkeligt omfang, er, at målgruppen er klar over, at mulighederne for støtten eksisterer. Alle personer, der svarer 'ja' til, at de har et handicap eller et længerevarende helbredsproblem spørges derfor også om deres kendskab til fire konkrete ordninger, hvis formål er at hjælpe personer med handicap til at opnå eller fastholde beskæftigelse. Der er tale om fleksjobordningen, ordningen med fortrinsadgang for personer med handicap, muligheden for personlig assistent og isbryderordningen for nyuddannede personer med handicap. Vi undersøger desuden, hvor mange beskæftigede personer med handicap der har søgt om økonomisk støtte til arbejdspladsindretning eller arbejdsredskaber – og blandt dem, der ikke har søgt støtte, spørges til, om årsagen er, at de ikke har behov for ordningen, eller om de ikke søger, fordi de ikke kender ordningen.

Da flere af ordningerne kun henvender sig til en mindre del af handicappede, har vi i stil med Larsen et al. (2008) valgt at inddеле personer med handicap efter, om de tilhører den enkelte ordnings målgruppe eller ej. Ordningen med fortrinsadgang for personer med handicap retter sig eksempelvis kun mod personer, der aktivt søger arbejde. Udgangspunktet for analysen er således alene målgruppens viden om ordningen. Vi ser desuden bort fra personer, som allerede benytter ordningen eller tidligere har gjort det.

Ordningen om fleksjob henvender sig til alle personer, der har en varig nedsættelse af arbejdsevnen. Da vi definerer handicappede som personer, der har svaret 'ja' til, at de har et handicap eller længerevarende helbredsproblem, har vi valgt at lade alle personer med handicap tilhøre målgruppen for fleksjobordningen. I 2005 kendte 76,8 pct. af målgruppen ordningen med fleksjob, jf. tabel 6.1. I 2008 er kendskabet til ordningen lidt større, idet 79,3 pct. nu kender ordningen.

Ordningen med en personlig assistent til handicappede i erhverv indebærer, at personer med handicap kan få hjælp på arbejdspladsen til varetagelsen af et erhvervsarbejde. Ordningen kan søges af ledige, af personer i beskæftigelse og af personer under uddannelse. I 2005 var

ordningen begrænset til personer med fysiske handicap – dvs. enten mobilitets- eller sansehandicap. Vi har derfor afgrænset målgruppen til at indeholde personer med fysiske handicap, som har svaret 'ja' til, at de har behov for støtte i forbindelse med arbejde. Sidstnævnte betingelse skyldes, at personlig assistent selvsagt kun kan tildeles i forbindelse med væsentlige handicap.

TABEL 6.1

Kendskab til fleksjob-ordningen blandt handicappede i ordningens målgruppe i alderen 16-64 år. Procent.

	2005	2008
Kender ordningen	76,8	79,3
Kender ikke ordningen	23,2	20,7
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	630.543	590.898
Uvægtet befolkningsgrundlag	1.623	2.822

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,089$.

I 2008 kender 23,3 pct. af målgruppen ordningen, hvilket ikke er væsentligt flere end i 2005, jf. tabel 6.2. Som et led i beskæftigelsesstrategien er ordningen pr. 1. juli 2007 blevet udvidet til også at omfatte personer med psykiske handicap. Hvorvidt personer med psykiske handicap og behov for støtte er blevet mere bevidste om muligheden for en personlig assistent, kan vi ikke svare på, da beregningsgrundlaget for denne gruppe er for lille.

TABEL 6.2

Kendskab til ordningen om personlig assistent blandt handicappede i ordningens målgruppe i alderen 16-64 år. Procent.

	2005	2008
Kender ordningen	20,0	23,3
Kender ikke ordningen	80,0	76,7
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	54.761	58.450
Uvægtet befolkningsgrundlag	125	262

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,502$.

Fortrinsadgang for personer med handicap giver handicappede i ordningen ret til at komme til jobsamtale til offentlige stillinger, hvis de opfylder de formelle uddannelseskrav til den opslåede stilling, eller hvis jobcentret har godkendt, at de benytter ordningen. Vi har på den baggrund valgt at definere målgruppen som personer med handicap, der ikke er beskæftiget, og som er tilmeldt som arbejdssøgende på det lokale jobcenter.¹²

Tabel 6.3 viser, hvor mange i målgruppen der kender ordningen med fortrinsadgang. I 2008 er det tilfældet for 10,8 pct., hvilket er signifikant flere end de 4,6 pct., der havde hørt om muligheden om fortrinsadgang i 2005. Det skal dog tilføjes, at kun 0,2 pct. af målgruppen benytter ordningen i 2008.

TABEL 6.3

Kendskab til ordningen med fortrinsadgang for handicappede i erhverv blandt handicappede i ordningens målgruppe i alderen 16-64 år. Procent.

	2005	2008
Kender ordningen	4,6	10,8
Kender ikke ordningen	95,4	89,2
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	28.333	17.073
Uvægtet befolkningsgrundlag	136	134

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,066$.

Isbryderordningen, der kan bruges af nyuddannede personer med handicap uden erhvervserfaring, blev i 2004 anvendt af 29 personer på landsplan (Arbejdsmarkedsstyrelsen, 2005). Når vi ser på målgruppen, defineret som handicappede under 30 år med uddannelse, viser det sig, at datagrundlaget kun indeholder 1 person i 2005 og 1 person i 2008. I og med at målgruppen for ordningen er så begrænset, nøjes vi med at konstatere,

12. Vores afgrænsning af målgruppen er snæver, idet personer med handicap, som er beskæftiget, også har mulighed for at bruge ordningen med fortrinsadgang, hvis de vil søge nyt arbejde. Årsagen til den snævre afgrænsning er, at ordningen er indført med henblik på at nedbryde en barriere for arbejdsmarkedsdeltagelse blandt personer med handicap, og denne barriere eksisterer jo ikke blandt personer, der allerede er i beskæftigelse. Blandt ikke-beskæftigede personer med handicap kan alle jobsøgende gøre brug af ordningen. Af mangel på bedre, har vi her valgt at bruge AF-tilmeldte som en indikator for, om en person er jobsøgende.

at den ikke vil kunne bidrage væsentligt til at øge den samlede beskæftigelse blandt personer med handicap.

I tabel 6.4 ser vi på, hvor mange der har søgt om økonomisk støtte til arbejdspladsindretning og arbejdsredskaber. Ordningen kan ydes som hjælp til at komme ind på arbejdsmarkedet og som hjælp i et eksisterende arbejdsforhold. Vi definerer derfor målgruppen som alle personer med et handicap, der har behov for hjælp. I 2008 fik 13,3 pct. af personerne i målgruppen tilkendt denne form for støtte, mens 5,7 pct. fik afslag på deres ansøgning – præcis som i 2005. Blandt handicappede uden for målgruppen fik 6,7 pct. tildelt støtten i 2008 mod 5,5 pct. i 2005.

TABEL 6.4

Søgning om økonomisk støtte til arbejdsredskaber blandt handicappede i ordningens målgruppe i alderen 16-64 år. Procent.

	2005	2008
Har søgt og fået støtte	13,2	13,3
Har søgt, men ikke fået støtte	6,2	5,7
Har ikke søgt om støtte	80,6	81,0
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	97.764	113.517
Uvægtet beregningsgrundlag	222	484

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,973$.

Blandt personer med handicap, som ikke søger støtte, har vi spurgt om, hvad der er baggrunden for ikke at søge. I 2008 svarer 22,4 pct. af målgruppen, at de ikke kender ordningen, 49,1 pct. mener ikke, de har behov for støtten, og de resterende 28,5 pct. angiver en anden grund, jf. tabel 6.5. Begrundelserne for ikke at søge fordeler sig således ligesom i 2005.

Målt i procent af målgruppen er kendskabet til ordningerne med personlig assistent og støtte til arbejdsredskaber uændret fra 2005 til 2008, mens en lidt større andel af målgruppen kender fleksjobordningen, og en betydeligt større andel af målgruppen kender til ordningen om fortrinsadgang for personer med handicap i 2008 end i 2005. Vi skal dog huske på, jf. diskussionen i kapitel 3 og 4, at færre med små handicap vurderer sig selv som handicappede i 2008, end det var tilfældet i 2005. Da kendskabet til støtteordningerne formentligt er større blandt perso-

ner med store handicap end blandt personer med små handicap, kan kendskabet til de enkelte ordninger i 2008 være overvurderet. Målt i antal personer fra målgruppen, er der imidlertid fortsat en stigning i kendskabet til ordningen om fortrinsadgang for personer med handicap.

TABEL 6.5

Begrundelser for ikke at søge økonomisk støtte til arbejdsredskaber, blandt handicappede i målgruppen i alderen 16-64 år, der ikke søger. Procent.

	2005	2008
Kender ikke ordningen	22,2	22,4
Har ikke behov for at bruge ordningen	55,7	49,1
Anden grund	22,2	28,5
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	71.732	83.478
Uvægtet befolkningsgrundlag	166	362

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,327$.

ARBEJDSGIVERENS INDSATS

I kapitel 5 så vi, at godt 8 pct. af alle handicappede i beskæftigelse benytter sig af hjælpemidler eller særlige støtteforanstaltninger i forbindelse med deres arbejde, og at 5 pct. af dem, der ikke benytter hjælpemidler, har et udækket behov. Vi så desuden, at 30 pct. af alle handicappede, der ikke er i beskæftigelse, har behov for hjælpemidler eller støtteforanstaltninger for at kunne deltage på arbejdsmarkedet. På den baggrund undersøger vi i dette afsnit arbejdsgivernes indsats for at integrere personer med handicap på arbejdspladserne. Nærmere bestemt har vi spurgt alle personer med handicap, som er i beskæftigelse, om deres nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt har tilbudt dem forskellige former for støtteforanstaltninger, om de havde behov for tilbuddene, og om tilbuddene efterfølgende er blevet iværksat. De typer af støtteforanstaltninger, vi har spurgt til, er tilpasning af arbejdsforholdene, nedsat arbejdstid, særlige arbejdsopgaver, særligt fleksible arbejdsvilkår, som fx mulighed for ekstra pauser, tilbud om en personlig assistent samt en residual kategori med andre former for tilbud.

Vi begynder med at se på, hvor mange personer med handicap, der er blevet tilbudt at få tilpasset arbejdsforholdene hos deres nuværende arbejdsgiver. Tabel 6.6 viser, at 18,5 pct. har fået tilbudt og iværksat en tilpasning af arbejdsforholdene i 2008, 1,5 pct. har fået tilbuddet, uden at det er blevet iværksat, fordi der ikke var behov for det, mens 1,1 pct. har fået tilbuddet, uden at det er blevet iværksat, selvom behovet var til stede. 5,9 pct. har et behov for tilpasning af arbejdsforholdene, men er ikke blevet tilbudt det, mens langt størstedelen af personer med handicap i beskæftigelse, nemlig 73,0 pct., ikke har fået tilbuddet og heller ikke har behov for det. Set i forhold til 2005 har 3,7 pct. flere personer med handicap således fået iværksat tilbud om tilpasning af arbejdsforholdene, mens der er blevet 4,2 pct. færre, som ikke har fået tilbuddet, selvom de havde behov for det.

TABEL 6.6

Arbejdsgivertilbud om tilpasning af arbejdsforholdene for beskæftigede med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har Deres nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt Dem at få tilpasset arbejdsforholdene – og blev tilbuddet iværksat?	2005	2008
Ja, tilbudt og iværksat	14,8	18,5
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	1,2	1,5
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	0,7	1,1
Nej, men havde behov	10,1	5,9
Nej, havde ikke behov	73,2	73,0
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	363.386	335.864
Uvægtet beregningsgrundlag	976	1.710

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,002$.

Hvad angår tilbud om nedsat arbejdstid, særlige arbejdsopgaver og særligt fleksible arbejdsvilkår, er udviklingen den samme som for tilbud om tilpasning af arbejdsforholdene – en større andel har fået iværksat tilbuddene i 2008 end i 2005, mens færre handicappede med et behov ikke har fået tilbuddene, jf. bilagstabel B6.1-B6.3.

En del af forklaringen på, at flere handicappede har fået iværksat de fire tilbud i 2008 end i 2005, er, at der har været en betydelig nettotilgang til fleksjobordningen i samme periode. Forudsætningen for, at en

arbejdsgiver kan få løntilskud til at ansætte en person i et fleksjob, er, at vedkommende skal tage hensyn til arbejdstagerens handicap, og dette kan jo netop ske ved at tilpasse arbejdsforholdene, tilbyde særlige arbejdsopgaver, mindske produktivitetskravene eller nedsætte arbejdstiden.

Når vi opdeler handicappede i personer, der er ansat i et fleksjob, og personer, der ikke er, viser det sig også, at personer ansat i fleksjob langt oftere har fået iværksat de fire tilbud. Det er særligt tilfældet i forhold til nedsat arbejdstid, som er iværksat for 84,3 pct. af fleksjobberne i 2008, men der er ligeledes 72,0 pct. af fleksjobberne, som har særligt fleksible arbejdsvilkår, 66,7 pct., der har fået særlige arbejdsopgaver, og 42 pct., der har fået tilpasset arbejdsforholdene.

Stigningen i andelen af personer med handicap, der er ansat i fleksjob, er dog ikke den eneste forklaring på, at flere handicappede har fået iværksat de fire arbejdsgivertilbud. Der er således også en signifikant større andel af handicappede, der ikke er ansat i et fleksjob, som har fået iværksat et af de fire tilbud i 2008, end det var tilfældet i 2005, ligesom andelen med et behov, der ikke har fået tilbuddene, er reduceret fra 2005 til 2008.

Det forhold, at færre med små handicap betegner sig som handicappet i 2008 end i 2005, bidrager selv sagt også til at overvurdere stigningen i andelen af handicappede, som har fået iværksat et tilbud om tilpasning af arbejdsforholdene. Antallet af personer, der har fået iværksat et tilbud, er imidlertid også steget signifikant fra 2005 til 2008. Når det gælder nedsat arbejdstid, særlige arbejdsopgaver og fleksible arbejdsvilkår er der også en signifikant stigning fra 2005 til 2008 i antallet af personer, der har fået iværksat disse tiltag.

Som tidligere nævnt er ordningen med personlig assistent blevet udvidet til også at omfatte personer med psykisk handicap. Dette har imidlertid ikke medført, at flere personer med handicap har fået tilbuddet af deres arbejdsgiver i 2008, end det var tilfældet i 2005. I 2005 fik 1,4 pct. af de handicappede således tilbuddet, mens det var tilfældet for 1,3 pct. i 2008, jf. tabel 6.7. En del af forklaringen er, at færre handicappede mener, de har behov for en personlig assistent. Denne udvikling synes meget naturlig set i lyset af, at flere har fået iværksat tilbud om tilpasning af arbejdsforhold, særlige arbejdsopgaver og særligt fleksible arbejdsvilkår, der alt sammen bidrager til at reducere behovet for en personlig assistent.

TABEL 6.7

Arbejdsgivertilbud om personlig assistent for beskæftigede med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har Deres nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt Dem at få en personlig assistent – og blev tilbuddet iværksat?	2005	2008
Ja, tilbudt og iværksat	1,4	1,3
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	0,3	0,7
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	0,0	0,3
Nej, men havde behov	5,9	2,5
Nej, havde ikke behov	92,4	95,3
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	363.538	335.864
Uvægtet beregningsgrundlag	978	1.710

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,001$.

Vi har også spurgt handicappede, som er beskæftiget, om de er blevet tilbudt andre former for støtteforanstaltninger, end dem vi omtalte ovenfor. I 2008 er det tilfældet for 2,3 pct., hvilket er lidt flere end i 2005, jf. tabel 6.8. Andelen, som ikke har fået et andet tilbud, selvom de havde behovet, er 3,7 pct. i 2008 mod 5,5 pct. i 2005.

TABEL 6.8

Andre arbejdsgivertilbud for beskæftigede med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har Deres nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt Dem andet end de førnævnte støtteordninger – og blev tilbuddet iværksat?	2005	2008
Ja, tilbudt og iværksat	1,9	2,3
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	0,0	0,2
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	0,5	0,3
Nej, men havde behov	5,5	3,7
Nej, havde ikke behov	92,1	93,5
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	363.354	335.864
Uvægtet beregningsgrundlag	976	1.710

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,091$.

I et fremadrettet perspektiv er den mest interessante gruppe de personer med handicap, som svarer, at de ikke har fået et tilbud, selvom de har behovet. Ved at give disse personer den fornødne støtte vil man nemlig

kunne reducere risikoen for, at de må trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet i en tidlig alder. Hvor mange, der samlet set ikke har fået et tilbud, selvom de har behov for det, kan vi ikke vurdere ud fra de ovenstående tabeller, da der jo er mulighed for, at samme person har behov for flere af arbejdsgivertilbuddene, men ikke har fået nogen af dem. Vi har derfor dannet et indeks, der angiver antallet af spørgsmål om arbejdsgivertilbud, som interviewpersonen har besvaret med 'nej, men havde behov'.

Resultatet fremgår af tabel 6.9. Vi ser her, at 15,2 pct. af de adspurgte, svarer 'Nej, men havde behov' til mindst et af de seks spørgsmål om arbejdsgivertilbud, hvilket er 1,2 pct. færre end i 2005. Af disse 15,2 pct. har langt hovedparten et, to eller tre udækkede behov. Kun 4,3 pct. af alle beskæftigede med et handicap har mere end to udækkede behov i 2008 mod 7,8 pct. i 2005.

TABEL 6.9

Indeks over hvor mange af de ovenfor nævnte typer af arbejdsgivertilbud, der vil kunne afhjælpe et udækket behov blandt beskæftigede med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

	2005	2008
0	83,6	84,8
1	6,7	8,2
2	2,0	2,7
3	2,3	1,8
4	1,2	1,1
5	1,1	0,4
6	3,2	1,0
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	372.030	335.864
Uvægtet beregningsgrundlag	997	1.710

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,002$.

HOLDNINGER TIL PERSONER MED HANDICAP

For at kunne vurdere holdningen til personer med handicap har vi stillet alle beskæftigede i undersøgelsen en række spørgsmål om at arbejde sammen med en kollega med handicap.

Et af de spørgsmål, vi har stillet de beskæftigede, er, om de er villige til at arbejde sammen med en kollega med handicap, hvis det kræver, at de bruger lidt tid på at hjælpe kollegaen, fx en halv time om dagen. I 2008 svarer 2,9 pct., at de allerede gør det, 77,3 pct. er helt sikre på, at de godt vil, og 8,4 pct. vil måske gerne, jf. tabel 6.10. Der er således kun 6,8 pct., der ikke vil arbejde sammen med en person med handicap, og 3,5 pct., der mener, at det kommer an på handicappet. I forhold til 2005 er der således 6,8 pct. flere af de beskæftigede, som er positivt indstillet i forhold til at arbejde sammen med en person med handicap.

TABEL 6.10

Holdninger til at arbejde sammen med en person med handicap blandt beskæftigede i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Vil De arbejde sammen med en handicappet person, hvis det kræver, at De bruger lidt tid på at hjælpe, fx en halv time om dagen?	2005	2008
Ja, gør det allerede	3,6	2,9
Ja, helt sikkert	70,5	77,3
Ja, måske	7,7	8,4
Nej, det tror jeg ikke	3,6	1,9
Nej, helt sikkert ikke	6,0	2,0
Nej, kan ikke lade sig gøre	3,2	2,9
Det kommer an på handicappet	3,8	3,5
Ved ikke/har ikke tænkt over det	1,7	1,1
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	2.619.727	2.686.809
Uvægtet beregningsgrundlag	6.874	13.648

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

Vi har efterfølgende spurgt de beskæftigede, om de tror, at ansættelsen af en person med handicap vil belaste dem og deres kollegaer. I 2008 svarer 29,0 pct., at de er enten helt eller overvejende enige i denne betragtning, hvilket er 6,2 procentpoint færre end i 2005, jf. tabel 6.11. 37,1 pct. er enten helt eller overvejende uenige, og 31,2 pct. mener, at det må afhænge af handicappet. Det viser sig endvidere, at lidt flere af dem, der allerede arbejder sammen med en person med handicap, uforbeholdent mener, at det ikke vil være en ekstra belastning for dem og deres kollegaer, hvis der blev ansat en person med handicap på deres arbejdsplads.

TABEL 6.11

Vurderinger af belastningen ved at arbejde sammen med en person med handicap blandt beskæftigede i alderen 16-64 år.

Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Ansættelse af en person med handicap betyder, at De og Deres kollegaer belastes mere end ellers.	2005	2008
Helt enig	19,1	12,6
Overvejende enig	16,1	16,4
Overvejende uenig	9,7	11,5
Helt uenig	24,8	25,6
Det afhænger af handicapet	26,0	31,2
Ved ikke/har ikke tænkt over det	4,3	2,8
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	2.615.435	2.686.809
Uvægtet beregningsgrundlag	6.865	13.648

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

I tabel 6.10 så vi, at kun 3,5 pct. af de beskæftigede mente, at deres holdning til at arbejde sammen med en handicappet person afhang af, hvilket handicap der var tale om. Der var imidlertid hele 31,2 pct. af de samme personer, der mente, at det måtte afhænge af handicapet, om ansættelsen af en person med handicap ville belaste dem og deres kollegaer. Det er således meget sandsynligt, at der er nogle handicap, som de beskæftigede er mere forbeholdne over for, end andre. Hvorvidt det er tilfældet, undersøger vi ved at spørge de beskæftigede om deres holdning til at skulle arbejde tæt sammen med personer, der har et synshandicap, et motorisk handicap eller et psykisk handicap.

I første spørgsmål beder vi de beskæftigede tage stilling til, om de vil være betænkelige i forhold til at skulle arbejde tæt sammen med en kollega, der er blind. Det er der knap 19 pct., der er i 2008, eller 2 pct. færre end i 2005, jf. tabel 6.12. 11,5 pct. er næsten ikke betænkelige, og 67,3 pct. er slet ikke betænkelige.

Holdningen til motorisk handicappede undersøges ved at spørge de beskæftigede, om de er betænkelige ved at skulle arbejde tæt sammen med en person, der sidder i kørestol. I 2008 er det kun 11,6 pct. der udtrykker betænkelighed ved at skulle arbejde sammen med en person, der sidder i kørestol, mens hele 77,0 pct. siger, at de slet ikke er betænkelige, jf. tabel 6.13. Holdningen til personer, der sidder i kørestol er således blevet en anelse mere positiv i forhold til 2005, hvor 13,3 pct. af de be-

skæftigede udtrykte betænkelighed ved at arbejde sammen med en kollega, der sidder i kørestol.

TABEL 6.12

Holdninger til at arbejde sammen med en person med synshandicap blandt beskæftigede i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

De har søgt nyt job. Ved ansættelsessamtalen får De at vide, at De vil komme til at arbejde tæt sammen med en kollega, der er blind. Vil De være betænkelig?	2005	2008
Ja, i høj grad	6,9	6,2
Ja, i nogen grad	14,0	12,7
Nej, næsten ikke	11,7	11,5
Nej, slet ikke	63,5	67,3
Ved ikke	3,9	2,3
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	2.619.304	2.686.809
Uvægtet beregningsgrundlag	6.873	13.648

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

Det sidste spørgsmål, der vedrører holdningen til personer med psykiske handicap, tager udgangspunkt i en person, der lider af meget store humørsvingninger, fx fordi han/hun er mani-depressiv. Svarfordelingen viser her, at tolerancen blandt de beskæftigede er noget mere begrænset, end de ellers gav udtryk for i tabel 6.10, hvor blot 3,5 pct. mente, at lysten til at arbejde sammen med en handicappet person afhang af handicappets karakter. I 2008 er der således ikke mindre end 64,6 pct. af de beskæftigede, der udtrykker betænkelighed ved at skulle arbejde sammen med en person, der lider af meget store humørsvinger, jf. tabel 6.14. I forhold til 2005 er der dog tale om et fald på godt 2 pct. af de beskæftigede.

TABEL 6.13

Holdninger til at arbejde sammen med en person med mobilitets-
handicap blandt beskæftigede i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret
beskæftigelse. Procent.

De har søgt nyt job. Ved ansættelsessamtalen får De at vide, at De vil komme til at arbejde tæt sammen med en kollega, der sidder i kørestol. Vil De være betænkelig?	2005	2008
Ja, i høj grad	4,7	3,9
Ja, i nogen grad	8,6	7,7
Nej, næsten ikke	10,0	9,8
Nej, slet ikke	74,0	77,0
Ved ikke	2,8	1,6
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	2.619.138	2.686.809
Uvægtet beregningsgrundlag	6.872	13.648

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

TABEL 6.14

Holdninger til at arbejde sammen med en person med psykisk handicap
blandt beskæftigede i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

De har søgt nyt job. Ved ansættelsessamtalen får De at vide, at De vil komme til at arbejde tæt sammen med en kollega, der lider af meget store humørsvingninger (fx er maniodepressiv). Vil De være betænkelig?	2005	2008
Ja, i høj grad	25,7	22,5
Ja, i nogen grad	40,0	42,1
Nej, næsten ikke	10,2	12,3
Nej, slet ikke	19,7	20,0
Ved ikke	4,4	3,1
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	2.616.373	2.686.809
Uvægtet beregningsgrundlag	6.865	13.648

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

Personer, der allerede har en handicappet kollega, viser sig at have det mest positive syn på at skulle arbejde tæt sammen med en kollega, der lider af et af de tre ovennævnte handicap. Særligt er flere af dem, der arbejder sammen med en person med handicap, slet ikke betænkelige ved at have en kollega, der lider af meget store humørsvingninger. Det betyder dog ikke, at de er uden forbehold. Der er fortsat 53,7 pct., der er betænkelige.

HENSYN FRA ARBEJDSGIVER OG KOLLEGAER

Vi har også spurgt handicappede, der er i beskæftigelse, i hvor høj grad deres arbejdsgivere og kollegaer tager hensyn til deres handicap. I 2008 mener 59,7 pct., at deres arbejdsgiver i nogen eller høj grad tager hensyn til deres handicap, mens det var tilfældet for 56,1 pct. i 2005, jf. tabel 6.15. Udviklingen dækker imidlertid over, at godt 5 pct. flere udtrykker behov for, at der tages hensyn til deres handicap. Der er med andre ord også lidt flere personer med handicap, der mener, at arbejdsgiveren kun i ringe grad eller slet ikke tager hensyn til handicappet.

TABEL 6.15

Vurdering af arbejdsgiverens hensyn til ansatte med handicap blandt beskæftigede med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorregeret beskæftigelse. Procent.

Udviser arbejdsgiveren tilstrækkeligt hensyn til Deres handicap?	2005	2008
Ja, i høj grad	39,8	47,0
Ja, i nogen grad	16,3	12,7
Nej, i ringe grad	2,5	4,8
Nej, slet ikke	4,5	3,5
Ikke behov for hensyn til helbredsproblem eller handicap	37,0	31,9
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	354.330	320.029
Uvægtet beregningsgrundlag	952	1.630

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

Udviklingen i fleksjobordningen kan imidlertid have betydning for handicappedes vurdering af arbejdsgiverens hensyn. Da arbejdsgiveren er forpligtet til tage hensyn til, at personer i fleksjob har nedsat arbejdsevne for at kunne modtage et løntilskud fra kommunen, vil der selvsagt være langt flere fleksjobbere, der mener, at deres arbejdsgiver tager hensyn til deres handicap, end der er blandt øvrige personer med handicap. Tilsvarende vil der være flere fleksjobbere, der mener, de har behov for, at arbejdsgiveren tager hensyn, da de ellers ikke ville være berettiget til at blive ansat i et fleksjob. Det viser sig da også, at 90 pct. af fleksjobberne mener, at deres arbejdsgiver tager hensyn til deres handicap, mens der ikke er nogen, der mener, at det ikke er nødvendigt, at arbejdsgiveren tager hensyn.

Begrænser vi os til at se på, hvordan handicappede, der ikke er ansat i et fleksjob, vurderer deres arbejdsgiver, viser det sig, at der ikke er nogen signifikant forskel på svarfordelingen mellem 2005 og 2008. Det vil sige, at der ikke er signifikant flere, der mener at arbejdsgiveren tager hensyn, i 2008 end i 2005, ligesom der heller ikke er signifikant flere, der har behov for, at arbejdsgiveren tager hensyn.

TABEL 6.16

Vurdering af kollegaernes hensyn til ansatte med handicap blandt beskæftigede med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Udviser kollegaerne tilstrækkeligt hensyn til Deres handicap?	2005	2008
Ja, i høj grad	42,0	47,7
Ja, i nogen grad	13,3	13,8
Nej, i ringe grad	2,1	2,5
Nej, slet ikke	4,4	2,4
Ikke behov for hensyn til helbredsproblem eller handicap	38,3	33,7
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	352.533	318.677
Uvægtet beregningsgrundlag	947	1.626

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,009$.

Stort set samme billede tegner sig, når man spørger personer med handicap om kollegaernes hensyn, hvilket skyldes, at knap 93 pct. af de personer, der svarer, at arbejdsgiveren tager hensyn også svarer, at kollegaerne tager hensyn. Godt 60 pct. mener således, at kollegaerne tager hensyn, mens knap 34 pct. ikke mener, at de har behov for, at kollegaerne tager hensyn, jf. tabel 6.16. Stigningen fra 2005 til 2008 i andelen af handicappede, der mener, at kollegaerne tager hensyn til deres handicap, overstiger dog faldet i andelen, som ikke mener, at de har behov for, at der tages hensyn. Der er med andre ord både blevet flere, der mener, at kollegaerne tager hensyn, og færre, der mener, kollegaerne kun i ringe grad eller slet ikke tager hensyn. Ser vi alene på svarfordelingen blandt personer med handicap, der ikke er ansat i et fleksjob, er det også sådan, at flere mener, at kollegaerne tager hensyn i 2008 end i 2005. Der er derimod ikke væsentlig forskel på andelen, der har behov for, at kollegaerne tager hensyn.

Endelig skal det bemærkes, at også den lavere andel af personer med små handicap, blandt handicappede i 2008, bidrager til at overvur-

dere stigningen i andelen af handicappede, som mener, at arbejdsgiveren og kollegaerne tager hensyn til deres handicap, da det må formodes, at der oftere tages hensyn til personer med store handicap end personer med små handicap. Ser vi på antallet af personer, som mener, at deres arbejdsgiver og kollega tager hensyn til deres handicap, er der imidlertid fortsat tale om en signifikant stigning fra 2005 til 2008.¹³

OPSUMMERING

- Kendskabet til de beskæftigelsesrettede ordninger for personer med handicap varierer meget fra ordning til ordning. I 2008 kender hele 79,3 pct. af målgruppen fleksjobordningen, 23,3 pct. kender til muligheden for at få en personlig assistent, 10,8 pct. kender til reglen om fortrinsadgang for personer med handicap, mens isbryderordningen har en så lille målgruppe, at det ikke giver mening at måle kendskabet til ordningen.
- I forhold til 2005 kender over dobbelt så mange i målgruppen i 2008 til ordningen om fortrinsadgang for personer med handicap. For ordningerne med fleksjob, personlig assistent og støtte til arbejdsredskaber mv. er der ikke forskel på, hvor mange der kender ordningen.
- Godt 13 pct. af målgruppen fik tildelt støtte til arbejdsredskaber eller arbejdspladsindretning i 2008, ligesom det var tilfældet i 2005.
- Hovedparten af personer med handicap, der er i beskæftigelse, har ikke behov for, at arbejdsgiveren iværksætter nogen former for støttemanualiteter. Blandt dem, der har behov i 2008, har flere fået tilpasset arbejdsforholdene, nedsat arbejdstiden, fået særlige arbejdsopgaver eller fået særligt fleksible arbejdsvilkår, end det var tilfældet i 2005. Der er ligeledes færre med behov, som ikke har fået et tilbud om disse foranstaltninger. En del af udviklingen kan forklares med tilgangen til fleksjobordningen. Ser man alene på handicappede, der ikke er ansat i fleksjob, er der imidlertid fortsat flere, der har fået iværksat disse foranstaltninger. Andelen med en personlig assistent er derimod det samme som i 2005.

13. For at belyse om stigningerne i antal personer mellem 2005 og 2008 er signifikante, har vi foretaget en signifikanttest af tabellerne, hvor vi har korrigeret fordelingen af personer med små og store handicap i 2008, således at den svarer til fordelingen i 2005.

- De fleste beskæftigede har ikke nogen forbehold over for personer med handicap. I 2008 er det således kun 6,8 pct. af alle beskæftigede, der siger, at de ikke vil arbejde sammen med en handicappet person, og 3,5 pct., der mener, at det må afhænge af handicappet. Det viser sig imidlertid, at mange af de samme personer, nemlig 64,6 pct., vil være betænkelige ved at skulle arbejde tæt sammen med en kollega, der lider af meget store humørsvingninger, fx fordi han er maniodepressiv.
- Holdningerne til at samarbejde med handicappede er generelt lidt mere positiv, hvis man allerede har en handicappet kollega, og stemningen over for personer med handicap er også generelt blevet lidt bedre i forhold til 2005.
- Flere beskæftigede personer med handicap mener, at deres arbejdsgiver og kollegaer tager hensyn til deres handicap i 2008, end det var tilfældet i 2005. I forhold til arbejdsgivernes hensyn er det imidlertid kun tilfældet, fordi flere har fået tildelt et fleksjob, hvor arbejdsgiveren forpligter sig til at tage hensyn mod at få udbetalt et løntilskud fra kommunen. Blandt handicappede, der ikke er ansat i fleksjob, tager arbejdsgiverne således ikke mere hensyn i 2008 end i 2005.

BILAG

BILAGSOVERSIGT B2.1

De tolv initiativer i regeringens beskæftigelsesstrategi.

1. En pjecce til vejledere
Pjecen skal bidrage til at øge viden blandt vejledere således, at de bedre kan rådgive om støtteordninger for personer med handicap.
2. Mere viden om virksomhedernes interesser
Der indsamles mere viden om virksomheders erfaringer med beskæftigelse af personer med handicap. Denne viden skal indgå i grundlaget for det videre arbejde med at forbedre beskæftigelsen af personer med handicap.
3. Mere viden om personer med psykisk handicap
Personer med psykisk handicap står over for andre problemer end personer med et fysisk handicap. Med henblik på at øge beskæftigelsen af personer med psykisk handicap indsamles mere viden om denne gruppe.
4. Metodeudvikling vedr. beskyttet beskæftigelse i kommunerne
Med kommunalreformen, som træder i kraft i januar 2007, overtager kommunerne det fulde ansvar for beskyttet beskæftigelse. Der gennemføres en undersøgelse af beskyttet beskæftigelse i kommunerne. Undersøgelsen skal danne grundlag for vejledning af kommunerne med henblik på at styrke deres kompetencer til at organisere og formidle beskyttet beskæftigelse.
5. Beskyttet beskæftigelse – på vej mod rigtig beskæftigelse
Det skal i højere grad end tidligere tilstræbes, at beskyttet beskæftigelse flyttes ud i virksomhederne således, at personer ansat i beskyttet beskæftigelse kan opnå en tættere tilknytning. Der iværksættes derfor modelprojekter for personer i beskyttet beskæftigelse.
6. Avis om vilkår og muligheder for personer med handicap
Arbejdsgivere kan være usikre på, hvad det indebærer at ansætte en person med handicap, hvilket i nogle tilfælde kan betyde, at de undlader at ansætte personer med handicap. Hertil kommer, at nogle personer har et uerkendt handicap, som vil kunne kompenseres. Bedre information vil gradvist over en længere periode kunne medvirke til at reducere

disse problemer, og dermed øge beskæftigelsen. Som et skridt i den retning udgives derfor en avis med informationer om handicap og kompensationsmuligheder.

7. Tilgængelighedsmærke

Utilstrækkelig tilgængelighed på virksomheder er med til at begrænse handicappedes muligheder på arbejdsmarkedet. Regeringen vil give økonomisk støtte til, at der arbejdes på at etablere en ordning med et "tilgængelighedsmærke". Regeringen opfordrer derfor De Samvirkende Invalideorganisationer til at arbejde videre med idéen i samarbejde med arbejdsmarkedsparter.

8. Udvidelse af ordningen med personlig assistent

Indtil marts 2005 kunne en person med handicap få bevilget hjælp fra en personlig assistent i op til 37 timer om ugen. Med virkning fra marts 2005 udvidedes ordningen, så der nu kan bevilges personlig assistent i over 37 timer om ugen.

9. Personlig assistance til personer med psykisk handicap

Et eksisterende forsøg i to amter med personlig assistance til personer med psykisk handicap videreføres og udvides til flere amter. På baggrund af erfaringerne fra forsøget vil regeringen arbejde på at gøre ordningen permanent. (Ordningen blev gjort permanent pr. 1. juli 2007).

10. Forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap

Den eksisterende lov mod forskelsbehandling på grund af bl.a. race, hudfarve eller etnisk oprindelse udvides til også at omfatte forbud mod forskelsbehandling på grund af handicap (og alder). Den nye lov (vedtaget af Folketinget i december 2004) forbyder bl.a., at virksomheder gør forskel på grund af handicap i spørgsmål om ansættelser, forfremmelse, løn og afskedigelse.

11. Beviser til personer med handicap

Regeringen vil igangsætte et forsøg med jobbeviser til personer med handicap. Beviset forklarer, hvad personen kan i en jobmæssig sammenhæng, og hvilke muligheder virksomheden har for at få støtte til at ansætte den handicappede på særlige vilkår. Herigen- nem skal beviset, som vedlægges en jobansøgning, forbedre handicappedes chancer for at blive ansat.

12. Jobsøgnings- og informationsportal

I samarbejde med De Samvirkende Invalideorganisationer er der (i december 2004) udarbejdet en jobsøgnings- og informationsportal for personer med nedsat funktionsevne. Portalen skal forbedre mulighederne, for at arbejdsgivere, som gerne vil ansætte personer med nedsat funktionsevne, og jobsøgende personer med handicap kommer i kontakt med hinanden. Portalen indeholder også relevant information til arbejdsgivere og jobsøgende om støttemuligheder.

Kilde: Regeringens beskæftigelsesstrategi for personer med handicap (Regeringen, 2004).

BILAGSTABELLER

Bilagstabellerne til kapitel 3 og 4 viser estimationsresultater for logistiske regressioner, der estimerer sandsynligheden for at have et handicap (tabel B3.1), sandsynligheden for at have et større eller mindre handicap (tabel B3.2) og sandsynligheden for at være beskæftiget (tabel B4.1-B4.8), når der kontrolleres for variation i en række baggrundsvARIABLE.

Positive fortegn på koefficientestimatene betyder, at de tilhørende baggrundsvARIABLE alt andet lige har en positiv effekt på den af-

hængige variabel, og tilsvarende for estimater med negativt fortegn. P-værdien angiver signifikanssandsynligheden, og vi kalder i dette papir estimater med p-værdier under 0,1 for signifikante. Estimer med p-værdier over 0,1 kaldes derimod insignifikante, fordi de tilhørende baggrundsvARIABLE har en så lille betydning for den afhængige variabel set i forhold til den statistiske usikkerhed, at vi ikke vil afvise, at der alene er tale om tilfældig variation.

Nøglevariablene i regressionerne er undersøgelsesårene. Koefficienterne til disse variable angiver nemlig, om de analyserede sandsynligheder har ændret sig i analyseperioden, efter der er korrigeret for ændringer i øvrige baggrundsvARIABLE. I tabel B3.1 ser vi således, at sandsynligheden for at have et handicap alt andet lige er større i 2002 end i 2005 og mindre i 2008 end i 2005. Med signifikanssandsynligheder på henholdsvis 0,956 og 0,021 for 2002 og 2008 er det imidlertid kun ændringen fra 2005 til 2008, der er signifikant, mens ændringen fra 2002 til 2005 er klart insignifikant.

HANDICAP

TABEL B3.1

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at have et handicap.

	Estimat	Standard- afvigelse	p-værdi
Mand	-0,2085	0,0324	0,000
Single	0,4112	0,0371	0,000
Dansk statsborger	0,0273	0,0903	0,763
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>			
16-29 år	-0,6889	0,0632	0,000
40-49 år	0,5132	0,0517	0,000
50-64 år	1,0053	0,0469	0,000
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>			
Erhvervsuddannelse	-0,4358	0,0389	0,000
KVU	-0,5789	0,0801	0,000
MVU	-0,7112	0,0520	0,000
LVU	-1,2217	0,0875	0,000
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>			
Region Hovedstaden	-0,1503	0,0519	0,004
Region Syd	-0,0457	0,0531	0,389
Region Midtjylland	-0,0812	0,0529	0,125
Region Nordjylland	-0,0984	0,0644	0,127
<i>Undersøgelsesår (reference = 2005)</i>			
2002	-0,0023	0,0421	0,956
2008	-0,0863	0,0373	0,021
Konstant	-1,4377	0,1066	0,000

TABEL B3.2

Multinomial logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at have et større eller et mindre handicap i forhold til ikke at have noget handicap.

	Estimat	Standard- afvigelse	p-værdi
Har større handicap			
Mand	-0,2712	0,0524	0,000
Single	0,6832	0,0568	0,000
Dansk statsborger	-0,3331	0,1282	0,009
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>			
16-29 år	-1,2125	0,1239	0,000
40-49 år	0,6763	0,0898	0,000
50-64 år	1,3627	0,0809	0,000
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>			
Erhvervsuddannelse	-0,5325	0,0618	0,000
KVU	-0,8552	0,1356	0,000
MVU	-0,9934	0,0858	0,000
LVU	-1,6555	0,1498	0,000
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>			
Region Hovedstaden	-0,2636	0,0847	0,002
Region Syd	-0,0106	0,0850	0,901
Region Midtjylland	-0,1053	0,0849	0,215
Region Nordjylland	-0,1014	0,1052	0,335
<i>Undersøgelsesår (reference = 2005)</i>			
2008	0,0485	0,0524	0,354
Konstant	-1,9922	0,1558	0,000
Har mindre handicap			
Mand	-0,2319	0,0500	0,000
Single	0,1911	0,0582	0,001
Dansk statsborger	0,5973	0,1752	0,001
<i>Alder (reference = 30-39 år):</i>			
16-29 år	-0,3857	0,0950	0,000
40-49 år	0,2794	0,0769	0,000
50-64 år	0,6094	0,0697	0,000
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>			
Erhvervsuddannelse	-0,1898	0,0615	0,002
KVU	-0,3333	0,1137	0,003
MVU	-0,4214	0,0777	0,000
LVU	-0,8495	0,1295	0,000
<i>Region (reference = Region Sjælland)</i>			
Region Hovedstaden	-0,1158	0,0781	0,138
Region Syd	-0,0686	0,0809	0,397
Region Midtjylland	-0,1675	0,0808	0,038
Region Nordjylland	-0,1566	0,0998	0,117
<i>Undersøgelsesår (reference = 2005)</i>			
2008	-0,1979	0,0482	0,000
Konstant	-2,4801	0,1927	0,000

BESKÆFTIGELSE

TABEL B4.1

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse som handicappet, når der kontrolleres for sammensætningen. Personer i alderen 16-64 år.

	Estimat	Standard- afvigelse	p-værdi
Mand	0,4208	0,0619	0,000
Single	-0,5810	0,0675	0,000
Dansk statsborger	1,1831	0,1896	0,000
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>			
16-29 år	0,4004	0,1216	0,001
40-49 år	-0,1441	0,1057	0,173
50-64 år	-1,1401	0,0935	0,000
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>			
Erhvervsuddannelse	0,6659	0,0692	0,000
KVU	1,0409	0,1675	0,000
MVU	1,2263	0,1019	0,000
LVU	1,7500	0,1914	0,000
<i>Undersøgelsesår (reference = 2005)</i>			
2002	-0,0856	0,0801	0,285
2008	-0,0299	0,0706	0,672
Konstant	-0,8804	0,2137	0,000

TABEL B4.2

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse som ikke-handicappet, når der kontrolleres for sammensætningen. Personer i alderen 16-64 år.

	Estimat	Standard- afvigelse	p-værdi
Mand	0,4321	0,0373	0,000
Single	-0,2001	0,0453	0,000
Dansk statsborger	0,9310	0,0919	0,000
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>			
16-29 år	-0,7582	0,0614	0,000
40-49 år	0,5901	0,0734	0,000
50-64 år	-0,9303	0,0552	0,000
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>			
Erhvervsuddannelse	0,8443	0,0442	0,000
KVU	0,9979	0,0987	0,000
MVU	0,9445	0,0636	0,000
LVU	1,5007	0,1032	0,000
<i>Undersøgelsesår (reference = 2005)</i>			
2002	0,0813	0,0489	0,096
2008	0,1077	0,0434	0,013
Konstant	0,4024	0,1070	0,000

TABEL B4.3

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse som handicappet, når der kontrolleres for sammensætning og variation i den regionale ledighed. Personer i alderen 16-64 år.

	Estimat	Standard- afvigelse	p-værdi
Mand	0,4283	0,0624	0,000
Single	-0,5780	0,0681	0,000
Dansk statsborger	1,2198	0,1910	0,000
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>			
16-29 år	0,3895	0,1224	0,001
40-49 år	-0,1592	0,1066	0,135
50-64 år	-1,1745	0,0944	0,000
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>			
Erhvervsuddannelse	0,6683	0,0698	0,000
KVU	1,0458	0,1700	0,000
MVU	1,2198	0,1027	0,000
LVU	1,7198	0,1928	0,000
Regional ledighedsprocent	-0,1320	0,0301	0,000
<i>Undersøgelsesår (reference = 2005)</i>			
2002	-0,1918	0,0839	0,022
2008	-0,3511	0,1036	0,001
Konstant	-0,1237	0,2763	0,654

TABEL B4.4

Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse som ikke-handicappet, når der kontrolleres for sammensætning og variation i den regionale ledighed.

	Estimat	Standard- afvigelse	p-værdi
Mand	0,4327	0,0375	0,000
Single	-0,1912	0,0457	0,000
Dansk statsborger	0,9393	0,0923	0,000
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>			
16-29 år	-0,7458	0,0617	0,000
40-49 år	0,5910	0,0739	0,000
50-64 år	-0,9276	0,0557	0,000
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>			
Erhvervsuddannelse	0,8506	0,0445	0,000
KVU	0,9978	0,0998	0,000
MVU	0,9526	0,0638	0,000
LVU	1,5096	0,1032	0,000
Regional ledighedsprocent	-0,1265	0,0173	0,000
<i>Undersøgelsesår (reference = 2005)</i>			
2002	-0,0175	0,0508	0,730
2008	-0,2108	0,0622	0,001
Konstant	1,1344	0,1495	0,000

TABEL B4.5

Forløbsanalyse for deltagere i alderen 16-52 år i handicapundersøgelsen 2002. Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse som handicappet, når der kontrolleres for sammensætning og variation i den regionale ledighed.

	Estimat	Standard- afvigelse	p-værdi
Mand	0,5332	0,1352	0,000
Single	-0,8736	0,1374	0,000
Dansk statsborger	1,3367	0,3672	0,000
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>			
16-29 år	0,3914	0,1911	0,041
40-49 år	-0,3430	0,1780	0,054
50-64 år	-0,7024	0,1981	0,000
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>			
Erhvervsuddannelse	0,8203	0,1533	0,000
KVU	0,9726	0,3312	0,003
MVU	1,5465	0,2527	0,000
LVU	1,8078	0,3914	0,000
Regional ledighedsprocent	-0,0193	0,0374	0,606
<i>Undersøgelsesår (reference = 2005)</i>			
2002	0,0493	0,0715	0,491
2003	0,0003	0,0631	0,996
2004	-0,0461	0,0587	0,433
2006	-0,0385	0,0686	0,575
Konstant	-0,8932	0,4450	0,045

TABEL B4.6

Forløbsanalyse for deltagere i alderen 16-52 år i handicapundersøgelsen 2002. Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse som ikke-handicappet, når der kontrolleres for sammensætning og variation i den regionale ledighed.

	Estimat	Standard- afvigelse	p-værdi
Mand	0,4052	0,0695	0,000
Single	-0,5368	0,0689	0,000
Dansk statsborger	1,5936	0,1512	0,000
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>			
16-29 år	-0,3572	0,0925	0,000
40-49 år	0,2940	0,1042	0,005
50-64 år	0,1655	0,1454	0,255
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>			
Erhvervsuddannelse	0,9899	0,0819	0,000
KVU	0,8679	0,1676	0,000
MVU	0,6331	0,1089	0,000
LVU	0,9975	0,1748	0,000
Regional ledighedsprocent	-0,0142	0,0203	0,483
<i>Undersøgelsesår (reference = 2005)</i>			
2002	-0,1801	0,0586	0,002
2003	-0,1970	0,0552	0,000
2004	-0,1922	0,0504	0,000
2006	0,1586	0,0579	0,006
Konstant	0,3473	0,2056	0,091

TABEL B4.7

Forløbsanalyse for deltagere i alderen 16-52 år i handicapundersøgelsen 2002. Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse som handicappet, når der kontrolleres for sammensætning og variation i den regionale ledighed.

DREAM-beskæftigelsen.

	Estimat	Standard- afvigelse	p-værdi
Mand	0,6094	0,1197	0,000
Single	-0,6442	0,1211	0,000
Dansk statsborger	0,7062	0,3661	0,054
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>			
16-29 år	-0,1329	0,1678	0,429
40-49 år	-0,2480	0,1522	0,103
50-64 år	-0,5139	0,1767	0,004
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>			
Erhvervsuddannelse	0,6490	0,1346	0,000
KVU	0,7891	0,2794	0,005
MVU	1,1559	0,1894	0,000
LVU	1,4306	0,2714	0,000
Regional ledighedsprocent	-0,0403	0,0346	0,244
<i>Undersøgelsesår (reference = 2006)</i>			
2002	0,0981	0,0718	0,172
2003	0,0258	0,0781	0,741
2004	0,0141	0,0855	0,869
2005	0,0713	0,0657	0,278
2007	0,0561	0,0699	0,422
Konstant	-0,8035	0,4148	0,053

TABEL B4.8

Forløbsanalyse for deltagere i alderen 16-52 år i handicapundersøgelsen 2002. Logistisk regression, der estimerer sandsynligheden for at være i beskæftigelse som ikke-handicappet, når der kontrolleres for sammensætning og variation i den regionale ledighed.

DREAM-beskæftigelsen.

	Estimat	Standard- afvigelse	p-værdi
Mand	0,8103	0,0481	0,000
Single	-0,3010	0,0485	0,000
Dansk statsborger	0,7771	0,1272	0,000
<i>Alder (reference = 30-39 år)</i>			
16-29 år	-0,7228	0,0582	0,000
40-49 år	0,6821	0,0703	0,000
50-64 år	0,6264	0,0912	0,000
<i>Uddannelse (reference = ingen komp. udd.)</i>			
Erhvervsuddannelse	0,7912	0,0551	0,000
KVU	0,7756	0,1020	0,000
MVU	0,4508	0,0668	0,000
LVU	1,0458	0,0965	0,000
Regional ledighedsprocent	-0,0318	0,0141	0,025
<i>Undersøgelsesår (reference = 2006)</i>			
2002	-0,0647	0,0472	0,171
2003	-0,1667	0,0480	0,001
2004	-0,1191	0,0497	0,017
2005	-0,0492	0,0425	0,248
2007	0,0769	0,0419	0,066
Konstant	0,0121	0,1518	0,936

ARBEJDSGIVERENS INDSATS

TABEL B6.1

Arbejdsgivertilbud om nedsat arbejdstid for beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har Deres nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt Dem at få nedsat arbejdstiden – og blev tilbuddet iværksat?	2005	2008
Ja, tilbudt og iværksat	13,9	21,6
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	1,2	1,5
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	1,0	1,1
Nej, men havde behov	8,9	6,5
Nej, havde ikke behov	75,1	69,3
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	363.023	335.864
Uvægtet beregningsgrundlag	976	1.710

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

TABEL B6.2

Arbejdsgivertilbud om særlige arbejdsopgaver for beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har Deres nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt Dem at få særlige arbejdsopgaver, hvor der tages hensyn til deres helbredsproblem eller handicap – og blev tilbuddet iværksat?	2005	2008
Ja, tilbudt og iværksat	14,1	22,5
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	1,0	1,9
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga., andre forhold	0,9	0,9
Nej, men havde behov	8,8	6,4
Nej, havde ikke behov	75,2	68,4
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	363.010	335.864
Uvægtet beregningsgrundlag	975	1.710

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

TABEL B6.3

Arbejdsgivertilbud om særligt fleksible arbejdsvilkår for beskæftigede personer med handicap i alderen 16-64 år. Sæsonkorrigeret beskæftigelse. Procent.

Har Deres nuværende arbejdsgiver på noget tidspunkt i forbindelse med ansættelsen tilbudt Dem at få særligt fleksible arbejdsvilkår, fx så De kan holde flere pauser eller få mere fleksible arbejdstider end Deres kollegaer – og blev tilbuddet iværksat?	2005	2008
Ja, tilbudt og iværksat	14,1	22,0
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. manglende behov	1,1	1,3
Ja, tilbudt, men ikke iværksat pga. andre forhold	0,7	1,0
Nej, men havde behov	8,8	6,3
Nej, havde ikke behov	75,3	69,4
I alt	100,0	100,0
Opvægtet beregningsgrundlag	363.664	335.864
Uvægtet beregningsgrundlag	977	1.710

Anm.: Test for forskelle mellem 2005 og 2008: $p = 0,000$.

LITTERATUR

- Clausen, T., Pedersen, J.G., Olsen, B.M. & Bengtsson, S. (2004): *Handicap og beskæftigelse – et forbindningsløb?* København: Socialforskningsinstituttet 04:03.
- Regeringen (2004): *Handicap og Job – en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap*. København: Beskæftigelsesministeriet og Socialministeriet.
- Larsen, B., Schademan, H.K. & Høgelund, J. (2008): *Handicap og beskæftigelse. Vilkår og betingelser for handicappede på arbejdsmarkedet*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 08:10.
- Miiller, M.M, Høgelund, J. & Geerdsen, P.G. (2006): *Handicap og Beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2005*. København: Socialforskningsinstituttet 06:24.
- Rosenstock, M., Jensen, S., Boll, J., Holt, H. & Wiese, N. (2008): *Virksomheders Sociale Engagement. Årbog 2007*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 08:03.
- World Health Organization (2001). *ICF. International Classification of Functioning, Disability and Health: Introduction*.
<http://www.who.int/classifications/icf/site/intros/ICF-Eng-Intro.pdf>. Downloaded juni 2008.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2008

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 08:01 Amilon, Anna: *Danskernes forventninger til pension*. 151 s. ISBN: 978-87-7487-885-8. Kr. 150,00.
- 08:02 Jæger, Mads M.: *Mere attraktive almene boliger? Effekter af Omprioriteringsloven 2000*. 97 s. ISBN: 978-87-7487-886-5. Kr. 100,00.
- 08:03 Rosenstock, M., Jensen, S., Boll, J., Holt, H. & Wiese, N.: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2007*. 202 s. ISBN: 978-87-7487-887-2. Kr. 198,00.
- 08:04 Thorgaard, C.H. & Hougaard, I.B.: *Fokus på demens. Evaluering af en efteruddannelse i forebyggende hjemmebesøg*. 62 s. ISBN: 978-87-7487-888-9. Netpublikation.
- 08:05 Thorgaard, C.H. & Hougaard, I.B.: *Metoder til kvalitet i aldreplejen. Evaluering af et metodeudviklingsprojekt*. 76 s. ISBN: 978-87-7487-889-6. Kr. 80,00.
- 08:06 Olsen, B.M. & Dahl, K.M.: *Fritidsliv i børnehøjde. Beretninger fra udsatte børn*. 124 s. ISBN: 978-87-7487-890-2. Kr. 125,00.
- 08:07 Høgelund, J., Boll, J., Skou, M. & Jensen, S.: *Effekter af ændringer i sygedagpengeloven*. 178 s. ISBN: 978-87-7487-891-9. Kr. 175,00.

- 08:08 Bach, H.B.: *Livet efter en ulykke. Arbejdsliv og forsørgelse efter en ulykke, som blev vurderet i arbejdsskadestyrelsen.* 114 s. ISBN: 978-87-7487-892-6. Kr. 100,00.
- 08:09 Christensen, G.: *Hvorfor lejere bliver sat ud af deres boliger. Og konsekvenserne af en udsættelse.* 268 s. ISBN 978-87-7487-894-0. Kr. 238,00.
- 08:10 Larsen, B., Schademan, H.K. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse i 2006. Vilkår og betingelser for handicappede på arbejdsmarkedet.* 180 s. ISBN: 978-87-7487-893-3. Kr. 180,00.
- 08:11 Jørgensen, M.: *Danskernes indbetalinger til pension. Hvordan påvirker tilknytningen til arbejdsmarkedet de fremtidige pensioner?* 222 s. ISBN: 978-87-7487-895-7. Kr. 220,00.
- 08:12 Filges, T.: *Virksomheders rekruttering.* ISBN: 978-87-7487-901-5. 146 s. Kr. 150,00.
- 08:13 Bonfils, I.S., Bengtsson, S. & Olsen, L. (red.): *Handicap og ligebehandling i praksis.* 175 s. ISBN 978-87-7487-897-1. Kr. 180,00.
- 08:14 Andersen, D.: *Anbragte børn i tal. Kvantitative analyser af data om børn, der er anbragt uden for hjemmet med fokus på skolegang. Delrapport 1.* 76 s. ISBN 978-87-7487-899-5. Netpublikation.
- 08:15 Mortensen, M.D. & Neerbek, M.N.: *Fokus på skolegang ved visitation til anbringelse uden for hjemmet. Delrapport 2.* 126 s. ISBN 978-87-7487-900-8. Kr. 125,00.
- 08:16 Mattsson, C., Hestbæk, A-D. & Andersen, A.R.: *11-årige børns hverdagsliv og trivsel. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995.* 181 s. ISBN: 978-87-7487-902-2. Kr. 180,00.
- 08:17 Bach, H.B. & Larsen, B.: *300-timers-reglen. Betydningen af 300-timers-reglen for gifte kontanthjælpsmodtagere.* 138 s. ISBN 87-7487-903-9. Kr. 140,00.
- 08:18 Bengtsson, S.: *Handicap og samfundsdeltagelse 2006.* 259 s. ISBN 978-87-7487-904-6. Kr. 260,00.
- 08:19 Beer, F., Winter, S.C., Skou, M.H., Stigaard, M.V., Henriksen, A.C. & Friisberg, N.: *Statslig og kommunal beskæftigelsesindsats. Implementering af "Flere i arbejde" før strukturreformen.* 289 s. ISBN 978-87-7487-905-3. Kr. 278,00
- 08:21 Ottosen, M.H. & Christensen, P.S.: *Anbragte børns sundhed og skolegang. Udviklingen efter anbringelsesreformen.* 129 s. ISBN 978-87-7487-907-7. Kr. 130,00.

- 08:22 Klitgaard, C. & Damgaard, B.: *Integrations- og oplæringsstillinger i kommunerne*. 97 s. ISBN: 978-87-7487-908-4. Kr. 100,00.
- 08:23 Egelund, T., Andersen, D., Hestbæk, A.-D., Lausten, M., Knudsen, L., Fuglsang Olsen, R. & Gerstoft, F.: *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFT's Forløbsundersøgelser af årgang 1995*. 327 s. ISBN 978-87-7487-910-7. Kr. 298,00.
- 08:24 Emerek, R., & Holt, H.: *Lige muligheder – Frie valg? Om det kønspolitiske arbejdsmarked gennem et årti*. 369 s. ISBN: 978-87-7487-911-4. Kr. 360,00.
- 08:25 Perthou, A.S., Mortensøn, M.D. & Andersen, D.: *Skolegang under anbringelse. Delrapport 3*. 121 s. ISBN: 978-87-7487-913-8. Kr. 120,00.
- 08:26 Andersen, D., Mortensøn, M.D., Perthou, A.S. & Neerbek, M.N.: *Anbragte børns undervisning. Sammenfatning af tre delrapporter*. 77 s. ISBN: 978-87-7487-914-5. Kr. 70,00.
- 08:27 Nielsen, C. & Heidemann, J.: *Pengespil blandt unge. En rapport om 12-17-åriges spilvaner*. 117 s. ISBN: 978-87-7487-915-2. Kr. 120.
- 08:28 Deding, M. & Larsen, M.: *Lønforskelle mellem mænd og kvinder 1997-2006*. 197 s. ISBN: 978-87-7487-916-9. Kr. 190,00.
- 08:29 Amilon, A., Bingley, P. & Nielsen T.H.: *Opsat folkepension. Øger den arbejdsudbuddet?* 166 s. ISBN: 978-87-7487-917-6. Kr. 170,00.
- 08:30 Bengtsson, T.T., Knudsen, L., Nielsen, V.L.: *Kortlægning af kommunernes foranstaltninger til udsatte unge*. 199 s. ISBN: 978-87-7487-918-3.
- 08:31 Wüst, M., Thorsager, L. & Bengtsson S.: *Indsatsen over for børn med handicap og træningsbehov*. 117 s. ISBN: 978-87-7487-919-0. Kr. 120.
- 08:32 Kløft Schademan, H., Jensen, S., Thuesen, F. & Holt, H.: *Virk-somheders sociale engagement. Årbog 2008*. 202 s. ISBN: 978-87-7487-920-6. Kr. 200.
- 08:33 Mattsson, C. & Munk, M.D.: *Social uddannelsesmobilitet på kandidat- og forskeruddannelsen*. 77 s. ISBN: 978-87-7487-921-3. Netpublikation.
- 08:34 Baviskar, S. & Dahl, K.M.: *11-årige børns fritid og trivsel*. 159 s. ISBN: 978-87-7487-922-0. Kr. 160.
- 09:01 Christensen, E., Kristensen, L.G. & Baviskar, S.: *Børn i Grønland. En kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivsel*. 145 s. ISBN 978-87-7487-923-7. Kr. 150,00.

- 09:02 Christensen, E., Kristensen, L.G. & Baviskar, S.: *Kalaallit nunaanni meeqqat. Meeqqat 0-imiit 14-it ilanngullugit ukiullit ilaqutariillu atugarissaarnerannik misissuineq.* 172 s. ISBN 978-87-7487-924-4. Kr. 150,00.
- 09:05 Larsen, B. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2008.* 98 s. ISBN 978-87-7487-927-5. Kr. 100,00

HANDICAP OG BESKÆFTIGELSE

UDVIKLINGEN MELLEM 2002 OG 2008

I 2004 lancerede regeringen en beskæftigelsesstrategi for personer med handicap. Målet med strategien var ved hjælp af forskellige oplysende og holdningsbearbejdende tiltag at få flere personer med handicap ind på arbejdsmarkedet.

Denne rapport kortlægger beskæftigelsesudviklingen for personer med et handicap eller længerevarende helbredsproblem og undersøger, om kendskabet til forskellige beskæftigelsesrettede ordninger er blevet større, og om holdningen til at arbejde sammen med personer med handicap har ændret sig.

Undersøgelsen viser blandt andet, at flere personer med handicap er kommet i beskæftigelse siden strategien trådte i kraft. Kendskabet til ordningen om fortrinsadgang til en jobsamtale er blevet større blandt personer med handicap, mens kendskabet til muligheden for fleksjob og for at få en personlig assistent er den samme.

Undersøgelsen er finansieret af Arbejdsmarkedsstyrelsen. Den bygger dels på oplysninger om godt 38.000 personer, som blev interviewet i forbindelse med Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelser i 2002, 2005 og 2008, dels på registeroplysninger fra Danmarks Statistik.